

SKÖTSELPLAN

Skötselplan
för
Stenshuvud nationalpark

BESTÄLLNINGAR

Ordertelefon: 08-505 933 40

Orderfax: 08-505 933 99

E-post: natur@cm.se

Postadress: CM-gruppen
Box 110 93
161 11 BROMMA

NATURVÅRDSVERKET

Tel: 08-698 1000 (växel)

www: Naturvardsverket.se

Postadress: Naturvårdsverket, 106 48 STOCKHOLM

ISSN 1650-2361

ISBN 620-0133-7

FÖRORD

De höga naturvärdena inom Stenshuvud nationalpark har varit kända under lång tid. Området skyddades som nationalpark 1986 och samtidigt fastställdes en skötselplan. På grund av att ny kunskap om området har tillkommit sedan den ursprungliga skötselplanen fastställdes, har Naturvårdsverket nu tagit fram och fastställt ny skötselplan för parken.

Skötselplanen omfattar vissa områden som ännu inte förvärvats av staten. Inom dessa områden kommer inga åtgärder att utföras förrän staten förvärvat marken eller överenskommelse träffats med markägaren.

I samband med remissen av skötselplanen för Stenshuvud nationalpark 2001 lämnades förslag på ändringar för gällande föreskrifter för parken. Beslut om ändringar i föreskrifterna tas inte nu, utan får anstå tills Naturvårdsverket se över föreskrifterna för samtliga nationalparker i landet.

Stenshuvud nationalpark ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av skyddsvärda naturtyper. Inom ramen för natura 2000 arbetet har en särskild bevarandeplan innehållande bevarandesyfte och bevarandemål tagits fram för Stenshuvud.

Föreliggande skötselplan har tagits fram av Åsa Lagerlöf och Hans Sandberg vid Naturvårdsverket. Den bygger på ett förslag till skötselplan som utarbetades av Thomas Hansson, tillsynsman för Stenshuvud nationalpark.

Denna skötselplan har fastställts genom beslut av Naturvårdsverkets generaldirektör den 1 april 2004.

Stockholm i april 2004

Björn Risinger
Direktör

Innehållsförteckning

INNEHÅLLSFÖRTECKNING	5
BESKRIVNINGSDDEL	7
1. SYFTET MED NATIONALPARKEN	7
2. BESKRIVNING AV BEVARANDEVÄRDEN	8
2.1 Administrativa data	8
3. HISTORISK OCH NUVARANDE MARKANVÄNDNING	11
3.1 Tidigare markanvändning och vegetationshistorik	11
3.2 Tidigare skötselåtgärder	12
4. OMRÅDETS BEVARANDEVÄRDEN	12
4.1 Natura 2000	12
4.2 Geovetenskapliga värden och klimat	13
4.3 Biologiska bevarandevärden	14
4.4 Kulturhistoriska värden	20
4.5 Turism och friluftsliv	22
5. BYGGNADER OCH ANLÄGGNINGAR	22
5.1 Byggnader	22
5.2 Anläggningar	23
5.3 Tillgänglighet	23
6. KÄLLFÖRTECKNING	24
PLANDEL	28
7. SKÖTSELOMRÅDEN	28
7.1 Ugångspunkter vid indelning av skötselområden samt bevarandemål	28
7.2 Hotade arter och restaureringsåtgärder	28
7.3 Riktlinjer för skötsel	29
8. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV	38
8.1 Syfte	38
8.2 Generella riktlinjer och åtgärder	38
8.3 Entréer, information och rastplatser	38
8.4 Vägvisning och information vid allmänna vägar	39
8.5 Stigar och leder	40
8.6 Naturum	40
8.7 Toaletter och sopställ	40
8.8 Byggnader	40
8.9 Vägar	41
9. FÖRVALTNING	42
9.1 Förvaltning av nationalparken	42
9.2 Skötselråd	42
9.3 Fastighetsförvaltning	42
10. FORSKNING OCH DOKUMENTATION	42
11. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING	43
12. FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN	44
13. EKONOMISK PLAN	45
13.1 Beräknade årliga intäkter	45
13.2 Beräknade årliga kostnader	45
14. RESTAURERINGSPLAN	45
15. REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN	46
16. FÖRKLARINGAR TILL VISSA BEGREPP	46

Bilagor

1. Beslut om bildande av Stenshuvud nationalpark
2. Karta: Nationalparkens gränser
3. Karta: Skötselområden
4. Karta: Anordningar för friluftslivet samt byggnader
5. Karta: Registrerade fornlämningar
6. Karta: Namngeografi
7. Karta: Natura 2000-områdets utbredning samt redovisning av naturtyper
8. Beslut om fastställande av skötselplan

BESKRIVNINGSDDEL

1. Syftet med Nationalparken

”Syftet med Stenshuvuds nationalpark är att bevara ett storslaget naturområde som har särskilda geologiska och biologiska skyddsvärden och som är av stor betydelse för det rörliga friluftslivet.” (SNFS 1986:3 NV:24). Naturvårdsverket har med utgångspunkt från ovannämnda syfte nu gjort följande tolkning:

I syftet ingår att:

- områden med kontinuitet som lövskog lämnas för fri utveckling,
- områden med kontinuitet som betad lövskog eller öppen betesmark restaureras,
- bevara den biologiska mångfalden genom att ge förutsättningar för naturligt förekommande växt- och djurarter att överleva långsiktigt,
- djurlivet skyddas från jakt och andra störningar,
- spår av tidigare markanvändning bevaras och synliggörs,
- allmänhetens möjlighet att uppleva områdets natur underlättas, dock utan att naturvärdena skadas.

Syftet uppnås genom att:

- ingen exploaterande verksamhet tillåts,
- konventionellt skogsbruk inte tillåts,
- odlingslandskap och dess spår av tidigare markanvändning restaureras och vårdas,
- följa upp florán och faunan med största uppmärksamhet mot de i regionen skyddsvärda arter som sedan länge funnits i Stenshuvudområdet,
- främmande trädslag (fruktodlingar och arboretum) lämnas att sjálv dö och ersätts med naturlig vegetation,
- jakt inte tillåts,
- friluftslivet inriktas mot strövande och naturstudier,

- informationsmaterial om nationalparken finns tillgängligt för allmänheten vid bland annat naturum,
- anordningar för friluftslivet, t.ex. leder och andra fritidsaktiviteter i lämplig grad utvecklas och i första hand lokaliseras till redan etablerade besöksområden.

2. Beskrivning av bevarandevärden

2.1 Administrativa data

Nationalparkens namn	Stenshuvud
Objektnummer	00-01-020
Natura 2000 kod	SE0420134
Beslutsdatum	1986-04-30
Län	Skåne
Kommun	Simrishamn
Registerområde	Simrishamns kommun
Läge	Ca 2,5 km SO Kivik.
Topografisk karta (gröna kartan)	2E Simrishamn SV
Ekonomisk karta (fastighetskarta)	024 30 (2E 3a Rörum) 024 40 (2E 4 a Kivik)
Areal	Ca 374 ha år 2001, varav ca 277 ha land.
Gränser	Punktstreckad linje på bifogade karta.
Fastigheter	Svabesholm 1:33, 1:36 samt del av 1:60. I det planerade nationalparksområdet ingår delar av de enskilt ägda fastigheterna Svabesholm 1:46, och Rörum 2:36, del av. Dessa ingår automatiskt i nationalparken när de köpts in av staten.
Markägare	Staten genom Naturvårdsverket
Förvaltare	Länsstyrelsen i Skåne län
Naturgeografisk region	Skånes sediment och horstområden
Kulturgeografisk region:	Sydvästskånes slätt- och backlandskap

Tabell 1. Naturtyper enligt vegetationstypsinventering, 1993 (Klas Rune Johansson).

<i>Naturtyp</i>	<i>Areal (ha)</i>
Ädellövskog	168
Övrig lövskog	23
Sumpskog	16
Barrskog	1
Kärr	1
Äng, öppen mark	51
Sandgräshed	29
Ljunghed	3
Hällmark och klippäng	5
Block-, stenstrand	3
Klipp-, block-, klapperstrand	3
Sandstrand	5
Damm	0,5
Arboretum	5
Tomtmark, parkering	2
Hygge	0,3

Tabell 2. Naturtyper ingående i Natura 2000 (SE0420134)

<i>Natura 2000 kod</i>	<i>Naturtyper enligt Natura 2000</i>	<i>Areal (ha)</i>
1220	Perenn vegetation på steniga stränder	1,0
1230	Vegetationsklädda havsklippor	1,0
1630	Havsstrandängar av Östersjötyp	0,5
2120	Vandrande sanddyner med sandrör	3,0
2320	Torra sanddyner och sandfält med ljung- och kråkbärshedar	1,0
2330	Gräsmarkssanddyner med borsttåtel och rödven	20,0
3260	Vattendrag med flytbladsvegetation eller akvatiska mossor	0,4
4030	Torra hedar	5,0
5130	Enbuskmarker på hedar eller kalkgräsmarker	6,0
6270	*Artrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ	9,0
6410	Fuktängar med blåtåtel eller starr	1,0
6430	Högörtängar	0,1
7140	Öppna svagt välvda mossar, fattiga eller intermediära kärr och gungfly	0,4
8230	Pionjärvegetation på silikatrika bergssluttningar	0,6
9020	*Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epifytflora	12,0
9070	Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ	13,0
9080	*Lövsumpskogar av fennoskandisk typ	15,0

9110	Bokskog av fryle-typ	3,0
9130	Bokskog av örtrik typ	47,0
9160	Ek-avenbokskog av buskstjärnblomma-typ	20,0
9170	Ek-avenbokskog av måra-typ	67,0
9180	*Lind-lönnskogar i sluttningar och raviner	2,0
9190	Äldre ekskogar på sura, sandiga marker	17,0
91E0	*Alluviala lövskogar, som tidvis är översvämmade	13,0

* Prioriterad naturtyp - bevarandet bedöms ha hög prioritet inom EU.

Tabell 3. Ingående arter i Natura 2000 området (SE0420134)

Svenskt namn	Vetenskapligt namn	Artens kod
Glada	<i>Milvus milvus</i>	A074
Nattskärra	<i>Caprimulgus europaeus</i>	A224
Trädlärka	<i>Lullula arborea</i>	A246
Spillkråka	<i>Dryocopus martius</i>	A236
Fältpiplärka	<i>Anthus campestris</i>	A255
Mindre flugsnappare	<i>Ficedula parva</i>	A320
Törnskata	<i>Lanius collurio</i>	A338
Större vattensalamander	<i>Triturus cristatus</i>	1166
Klockgroda	<i>Bombina bombina</i>	1188
Sandnejlika	<i>Dianthus arenarius</i>	1954
Läderbagge	<i>Osmoderma eremita</i>	1084

Tabell 4. Prioriterade bevarandevärden inom nationalparken.

Markslag	Naturbetesmark, lövskog.
Naturtyp	Alla (se tabell 2)
Strukturer	Död ved, gamla grova träd, stenmurar, odlingsrösen.
Arter	Glada, nattskärra, trädlärka, spillkråka, fältpiplärka, mindre flugsnappare, törnskata, större vattensalamander, klockgroda., sandnejlika, läderbagge.
Friluftsliv	Naturum, Skåneleden, stigsystem med rastplatser, badplats, utsikter.

3. Historisk och nuvarande markanvändning

3.1 Tidigare markanvändning och vegetationshistorik

Området har varit påverkat av människan och hennes husdjur sedan mycket lång tillbaka, vilket flera fornlämningar visar. Perioder med ett mer öppet landskap har växlat med perioder då området varit mer beskogat. Under de senaste århundradena har området varit utsatt för kraftigare bete än i dag. Skogen har dock aldrig varit helt försvunnen. Så kallad skottskog har förekommit på några platser. Under vissa tider har även smärre åkerlyckor funnits.

Kärnområdet i dagens nationalpark (östra delen) var tidigare utmark under Svabesholm, medan de perifera delarna (västra delen) utgjordes av inägor tillhörande Svinaberga by och Svabesholms kungsgård (namn som används i texten finns markerade på karta, bilaga 6). Utmarkerna användes mest för bete och virkesproduktion och nyttjades ofta gemensamt av bönderna. Inägorna, vilka brukades individuellt, låg närmare byarna och utgjordes av åker och slättermarker. Slättermarkerna kunde ha skiftande karaktär och var ibland delvis trädbevuxna. Området har i historisk tid således varit helt präglad av människans markutnyttjande med betesmarker, åkrar, skottskogar, stubbskottängar och öppna ängsmarker. Äldre kartmaterial och beskrivningar i litteraturen, ger en bild av Stenshuvud i historisk tid. Vid 1600-talets slut var de betade utmarkerna till stor del täckta med gles buskartad skog, så kallad krattskog. Högväxt lövskog fanns troligen endast vid Kortelshuvud. Inägorna bestod till stor del av skottskogar och stubbskottsängar och hade karaktären av en bitvis relativt tät lågväxt lövskog. Under början av 1600-talet förekom lyckodling, det vill säga åkerbruk inom små inhägnade områden, sparsamt på torrängar och hedar i utmarken. Under 1700-talet ökade åkerodlingen i lyckorna mellan Stenshuvud och Kortelshuvud. Stubbskottsängarna började tas ur bruk och utmarkerna blev mer träd- och buskbevuxta.

I början av 1800-talet saknade berget Stenshuvud i stort sett skog. En del mindre åkerlyckor togs då också upp söder om berget. Vid mitten av 1800-talet upphörde bruket av de flesta skottskogar och stubbskottsängar på inägorna. De flesta odlades upp till åker, men en del övergick till betesmark eller skog. Vid slutet av 1800-talet började utmarkerna delvis växa igen med buskar och träd.

Stenshuvudområdet har under lång tid varit bevuxet med lövskog i form av krattskog, skottskog eller skog på stubbskottsäng. Storsockliga träd kring Rörums norra å finns fortfarande kvar som en rest av detta bruk. I området har inte funnits kontinuitet av lövskog inom någon större areal. Avenbokskogen i nationalparken saknar stora socklar, vilket visar att det är en ung skog som inte är en rest från tidigare skottskogsbruk. Alla stengårdsgårdar och en del odlingsrösen minner om den öppna betes- och odlings-epoken. I parkens sydvästra del, mitt inne i bok- och avenbokskogen, finns också en husgrund med kringliggande trädgård kvar som rest efter en tidigare bosättning, Jinsatorpet.

I början av 1900-talet hade utägorna och inägorna till stora delar samma markanvändning och utseende. De bestod av en mosaik av äppelodlingar, åkrar, hagar, högskog och igenväxande skottskog. Utmarken vid berget Stenshuvud betades endast måttligt och växte igen med buskar och sly. Skogen i området var dock till största delen

gles och inte helt slutet. Från 1930 växte området igen, tills man på 1960-talet började röja i skogarna. Framför allt avenboken dominerade slutningarna och klibbal intog fuktpartier i svackor och utmed bäckar. Igenväxningen i det som idag utgör nationalpark har dock skett under olika tider, eftersom stora delar, framför allt i de västra områdena, inte upphört att betas. En relativt stor del av åkermarken har senare överförts till fruktodlingar, av vilka det idag bara finns rester kvar.

I nationalparkens norra del, vid Hällevik, finns ett område med främmande träd och buskar, vilka inplanterats i början av 1900-talet av dåvarande länsträdgårdsmästaren Carl Ekenstam.

3.2 Tidigare skötselåtgärder

Skogarna har inte lämnats helt orörda utan under senare decennier har en hel del avverkningar och röjningar utförts i parken. Det planterade askbeståndet norr om alkärret, strax väster om Stenshuvud, röjdes och gallrades 1956. Avenbokskogen väster om berget gallrades 1960 och samtidigt frihögs en del stora, vidkroniga bokar. Senare på 1960-talet togs mycket avenbok bort utmed stigen från parkeringen upp till berget och heden röjdes fri från igenväxningsvegetation.

Senare har ytterligare röjningar gjorts då stigar och betesmarker har röjts fram. En del av de äldre fruktodlingarna har röjts fria från fruktträd och överförts till öppna betesmarker. I anslutning till arboretet har en del områden rensats från främmande trädslag. Röjningar har också gjorts uppe på berget för att frilägga den gamla fornborgen.

4. Områdets bevarandevärden

4.1 Natura 2000

Nationalparken ingår i Natura 2000, EU:s nätverk av skyddsvärda naturtyper, som SCI-område (site of common importance). I området finns naturtyper och arter (avsnitt 2.1 tabell 2 och 3) som listas i art- och habitatdirektivet (Rådets direktiv 92/43/EEG) eller i fågeldirektivet (Rådets direktiv 79/409/EEG). Genom att området ingår i EU:s nätverk förbinder sig Sverige att vidta sådana åtgärder att området får det skydd och den vård som det behöver samt se till att gynna bevarandestatus upprätthålls.

Inom ramen för natura 2000 arbetet har en särskild bevarandeplan innehållande bevarandesyfte och bevarandemål tagits fram för Stenshuvud. Bevarandesyften och bevarandemål från *bevarandeplanen* har inarbetats i *skötselplanen* så att syften och mål i de båda planerna harmoniserar med varandra.

Området är av riksintresse både för naturvård och friluftsliv och ingår i den nationella bevarandeplanen för odlingslandskapet.

4.2 Geovetenskapliga värden och klimat

4.2.1 Topografi och hydrologi

Vid den skånska östkusten strax söder om Kivik reser sig Stenshuvud mäktigt och bildar den sydostliga avslutningen på Linderödsåsens urbergshorst. Berggrunden utgörs av rödaktig gnejs. Två kraftiga markerade höjder ligger inom nationalparken, varav den nordliga, det egentliga Stenshuvud, når högst med ca 97 meter över havet. Det södra berget – Kortelshuvud – är drygt 80 meter högt. Stenshuvud har tre tydligt avsatta toppar – norra, södra och östra topparna. Berget utgör ett restberg som bildats genom att dess motståndskraftiga bergart stått emot vittringen bättre än omgivande bergarter. Parkens högsta punkt ligger i sydväst vid Gladelund, cirka 105 meter över havet. Högsta kustlinjen ligger drygt 32 meter över havet.

Den underliggande berggrunden går i dagen även på andra ställen. I Hedens norra del sticker berggrunden upp ur sanden som två små höjder, Trintekull och Klövakull. Väster om Stenshuvud bildas en markerad sänka mellan sluttningen i väster och själva berget, en sprickdal. I övrigt kännetecknas topografin av svagt sluttande marker ned mot havet. Här består de lösa avlagringarna av grusiga, sandiga och även leriga sediment.

Bäckarna som korsar sandfälten har med tiden skurit ner i sanden så att små sänkor och bäckraviner bildats. Rörums norra å i söder har under årtusenden arbetat sig ner betydligt djupare i sandavlagringarna så att det på en del ställen uppstått slingrande meanderbågar med cirka 10 meter höga och mycket branta ravinsluttningar.

Grundvattenflödena ligger ganska ytligt på de västra moränsluttningarna, särskilt i parkens norra halva. Där är de på många ställen helt ytliga även på flackare partier. Strax sydväst om Hälleviks gård finns en gammal källa, Gorke källa. Under de mäktiga sandfälten ligger grundvattnet nere på djupet, men bryter fram i kanten av strandbrinken vid sandstranden. Det rörliga grundvattnet har stor betydelse för vegetationen.

4.2.2 Bergarter

Berggrunden utgörs av gnejs i de västra delarna. Själva Stenshuvud är uppbyggt av grårod vulkanit eller vulkanitgnejs, en så kallad porfyr. Pegmatitgångar finns på berget, varav en del är kraftigt radioaktiva, dock långt under vad Statens Kärnkraftsinspektion (SKI) anser som skadligt för människan. Berget Stenshuvud har uppkommit genom att det är uppbyggt av en mycket motståndskraftig porfyr och då stått emot vittringen bättre än omgivande bergarter. Längst ner i parkens sydvästra hörn, som passeras av Rörums norra å, finns ett litet område med sedimentär berggrund. För ytterligare detaljer se aktuell berggrundskarta.

4.2.3 Lösa jordlager

De västra sluttningarna utgörs i huvudsak av sandig-moig morän som övergår i kärrjordar i dalstråket väster om berget. I anslutning till Kortelshuvud och syd-sluttningen av Stenshuvud är jordlagret tunt med morän på berg. Från naturum i parkens mitt sträcker sig ett större område med sandiga isälvsavlagringar mot söder och sydost. De postglaciala bildningarna utgörs av de mer eller mindre flacka områdena närmare havet. Från Rörums norra å till Krivarebäcken finns vida hedområdena med grovmo och

norr därom ett mindre område med sand. Norr om berget både nära havet och längre in på land utbreder sig stora klapperstensfält med sandområden emellan.

4.2.4 Klimatet

Klimatet i området är kustbetonat. Havsvattnet både uppvärms och avkyls långsammare än land och får därmed en utjämnande effekt på temperaturförhållandena. Våren kommer sent och sommaren är inte särskilt varm i förhållande till Skånes centrala delar. Hösten är mild och lång, likaså är vintern mild på grund av det havsnära läget. Antalet frostfria dygn per år är högt och vegetationsperioden är lång. Köldkänsliga arter har således gynnsamma förutsättningar. Antalet soltimmar per år är högt. Nederbörden är cirka 650 mm/år och faller nästan uteslutande som regn och mest under hösten. Ett mildt och gynnsamt klimat i kombination med de starkt skiftande naturförhållandena inom Stenshuvudområdet skapar förutsättningar för ett rikt och differentierat djurliv.

4.3 Biologiska bevarandevärden

Större delen av området täcks av ädellövskogar. På bergets nordöstsluttning mot havet växer en låg och knotig ekskog med inslag här och var av lind och andra lövträd. Bokdominerade avsnitt förekommer framför allt i södra delen. I första hand är det dock avenbok som sätter sin prägel på nationalparkens skogar. De har vuxit upp huvudsakligen under 1900-talet som ett resultat av det minskade betetrycket. Insprängda här och var står gamla och storkroniga hagmarksträd av bok och ek som minner om den öppnare betesepoken. Skogen är i allmänhet mycket örtrik. Betydande delar av Stenshuvud är betesmark. I sydöstra delen finns ett större sammanhängande öppet hedområde.

Stenshuvudområdets flora uppvisar som helhet en mycket stor artrikedom. Vid inventering 1990-93 påträffades ca 600 kärlväxtarter. Av de fridlysta växterna i Skåne län förekommer minst 18 arter inom nationalparken. Ur kryptogamsynpunkt är framför allt den oceaniskt präglade mossfloran intressant.

Flera sällsynta och hotade djurarter förekommer inom nationalparken såsom hasselmus, lövgroda, långbensgroda, sandödlor och hasselsnok. Av större djur märks rådjur, räv, grävling och nyligen har vildsvin kommit in i området. Fågellivet är mycket rikt på grund av den mångfald biotoper som inryms i nationalparken. Insektsfaunan uppvisar stor artrikedom med flera sällsynta arter. Särskilt kan nämnas bokskogslöparen *Carabus intricatus*, grå vårtbitaren *Platycleis albopunctata* samt flera vedlevande skalbaggar som är beroende av grova lövträd.

Stenshuvud nationalpark präglas av ädellövskog, hed och det markanta berget Stenshuvud med dess närhet till havet. Nationalparkens naturvärden hör samman med dess omväxlande och mycket artrika natur.

4.3.1 Vegetationen

Vegetationen är en mycket varierad och artrik mosaik av olika naturtyper. I nationalparken finns ett 80-tal rödlistade växtarter. Området har under lång tid varit starkt påverkat av människan och är så än idag. För knappt 100 år sedan var området ett öppet betes- och odlingslandskap. Efter förändringarna i markanvändning, som skett

sedan de första decennierna av 1900-talet då betet successivt lades ner och åkrar övergavs eller överfördes till fruktodlingar, är stora delar av nationalparken i olika successioner av igenväxning. Markförhållandena bidrar också till den stora variationsrikedomen. De skiftar från torra, sura och näringsfattiga sandjordar ute på heden till partier med fuktiga, näringsrika mulljordar i skogen.

En stor del av parken är i dag skogklädd med en rad skogstyper från frodiga ängsskogar med rik lundflora till mager hedskog på bergens sluttningar. Det trädslag som sätter sin prägel på nationalparkens skogsområden är avenboken. Det som idag förefaller vara skog är till stor del igenvuxna betesmarker. I skogarna växer både murgröna och vildkaprifol.

4.3.1.1 Skog

Avenbokskog

Största delen av skogsmarken är relativt ung avenbokskog. Den har framför allt kommit upp på tidigare betesmark och i någon mån på åkermark där betesgång och hävd upphörde under 1900-talets första decennier. Även mark som upphört att brukas de senaste decennierna håller till stora delar på att beskogas med avenbok. De är dock ännu ganska öppna med inslag av mycket buskage och yngre träd. Insprängda i skogen står stora vidkroniga träd, mest bok och ek, som lever kvar som rester efter de öppnare betesmarkerna. Fältskiktet är rikt över stora delar med bland annat gulplister, lundslok, buskstjärnblomma, lundbräsa och skogsbingel, skogskorn, skogssvingel, strävlost, lungört, såråla, skogsbingel, glansbräken och luden johannesört. I fuktigare partier växer benved, majbräken, lundbräken med mera.

Ekskog

På Stenshuvuds östra sluttningar växer en ekdominerad krattskog. Berget stupar brant och vid basen finns stora blockrika rasmarker där ekskogen övergår i den mer påverkade lövkrattskogen utmed havet. Det finns också några ekdominerade bestånd i betesmarken nedanför Kortelshuvud. I nationalparken finns även enstaka mycket välväxta vidkroniga ekar i skogarna som rester av den öppna betesepoken.

Askskog och bokskog

I dalen väster om Stenshuvud finns ett bestånd ask av dansk proveniens som planterades på 1920-talet. Norr om Stenshuvud är asken vanlig och ingår mer eller mindre rikligt i de örtrika blandlövbestånden. Bland örterna märks bland annat skogsveronika och lundskafing. I blockrika sluttningar växer skogstry, benved och vildkaprifol bland träden. Ett mer avvikande bestånd är den ask-hasselskog som finns söder om Hällevik. Boken bildar större bestånd på några ställen i parken, särskilt i den sydvästra delen. Markvegetationen där domineras av gulplister.

Alskog

Längs vattendragen finns en sumpskog dominerad av klibbal med rik lundflora, bland annat ramslök, strutbräken, lundbräken, skogsveronika och lundelm. Kring Hollabäck och Rörums norra å växer områdesvis ramslöken ut i vida mattor. Vid Rörums norra å finns också ramslök och strutbräken i massförekomster på ett par platser. I ravinerna

nära bäckarnas och åarnas utlopp i havet, växer klibbal och många andra lövträdsarter. I parkens nordöstra hörn finns ett stort albestånd som skiljer sig markant från de övriga, eftersom det är kraftigt påverkat av närheten till havet. Vid högvatten sätts marken under vatten och stormvågor sköljer in i skogen så att tång och bladvass samlas i skogen. Där växer en frodig markvegetation med exempelvis lundbräsa. I fuktdråget i dalgången väster om Stenshuvud ligger två alkärr. Utmärkande för kärren är den mycket kraftiga sockelbildningen vid klibbalarnas baser, som troligen har bildats delvis på grund av tidigare skottängsbruk.

Blandlövskog

Mellan rasbranterna vid basen av Stenshuvud och den klippiga havsstranden breder en lövkrattskog av hedtyp ut sig på de blockrika markerna. Skogen är lågvuxen och vindpinad. Ek och asp dominerar, och artrikedomen på träd och buskar är stor. Skogen norr om Stenshuvud utgörs av skiftande blandbestånd, oftast med en rik lundflora. Asken är här betydligt vanligare än i parkens sydligare del och hassel förekommer mycket rikligt.

Öster om Bäckdala finns ett större och mycket heterogent örtrik sumpskog där vårtbjörk dominerar tillsammans med klibbal. Fältskiktet består av lundarter och fuktmarksväxter.

Barrskog

Barrskogen i parken inskränker sig, om man undantar arboretet, till några planterade tall- och granbestånd. På sandfältet vid Rörums norra å finns några tallbestånd med inblandning av gran och bergtall. I parken finns fortfarande några få små grandungar i ängskanter och skogar. Enstaka fröspridda tallar och granar finns, men är mycket ovanliga i området.

Arboretum

I nationalparken ingår ett arboretum i parkens norra del (Arboretum Hällevik). Det skapades av Karl Ekenstam, som bodde på Hälleviks gård 1898 – 1948, med början kring sekelskiftet. Här finns inplanterat utländska träd och buskar, bland annat cypresser, tujor, järnek, tysk lönn, buxbom och idegran.

Av särskilt intresse är en del sällsynta svampar som hittats i området. I förna som bildas av cypressernas fällda blad- och grenverk växer rikligt med kameleontskål (*Caloscypha fulgens*). Den rödlistade skalbaggen *Scydromrahes sparsalli* har påträffats i området.

4.3.1.2 Hedar

Mellan berget och Rörums norra å breder de stora, flacka sandfälten ut sig. De korsas av Krivarebäcken och Hollabäck med kringliggande fuktlövskog. De skilda delarna är ganska olika, till stor del beroende på att de hävdats på skilda sätt genom tiderna och att sandjordarna är av något olika slag.

Heden

Mellan Hollabäck och Rörums norra å ligger det största sandfältet, Heden, som har den mest utpräglade hedvegetationen. Sandfältet är nästan helt plant, men mot stranden

sluttar en flera meter hög slänt som övergår i flack hedremsa ovanför själva sandstranden.

Vegetationen, som domineras av sandstarr, är präglad av det vindöppna läget, bristen på vatten, beteshävd och de sura, näringsfattiga och vattengenomsläppliga jordarna. Uttorkningen motverkas något av den höga luftfuktigheten som närheten till havet innebär med dimmor och daggfällning.

Spridda på heden växer rosbuskar och slån. I västra delen, kring bergklackarna, ökar inslaget av ljung och buskar. På sandheden förekommer flera ovanliga arter som till exempel ekorrsvingel, rutlåsbräken och hedblomster observerats.

Ljungheden

Norr om Krivarebäcken, ligger Ljungheden. Särskilt den norra delen intas av tät och högvuxen ljung, medan ljungen mot söder glesar ut mer och mer till fläckvisa förekomster. Sandstarr växer rikligt bland ljungen. Den västra delen består av mer torrängsartad mark som tidigare varit uppodlad.

4.3.1.3 Ängar och öppna betesmarker

Ängarna är av varierande slag allt efter typ av jord, grundvattnets nivå och tidigare markanvändning i form av exempelvis åkerbruk eller bete. Stengärdesgårdar som inramar de gamla ängarna finns till större delen kvar.

Torrängar

Torrängar breder ut sig på sandmarker innanför hedarna. Taggbuskar bildar snåriga buskage. Sandfälten har till stora delar varit uppodlade tidigare och hyser en blandning av torrängs- och hedvegetation.

Stora ängen väster om Orkidéängen är mycket välbesökt. Växttäckets utsatt för slitage av människor. Av stort botaniskt intresse är torrängen Heden öster om Orkidéängen. Här har smultronfingerört sin rikaste förekomst i parken och här finns också ett litet bestånd av den sällsynta sandnejlikan. Markslitaget ner mot stranden söder om Krivareboden är mycket kraftigt.

Klippängar

I anslutning till hållmarker förekommer små torrängar, så kallade klippängar eller hållmarkstorrängar. Det tunna växttäckets vilar direkt på berggrunden, ofta fläckvis i skrevor och svackor. De förekommer mest uppe på berget och på sluttningarna kring Kortelshuvud, men också i en del gläntor i skogen på bergets västsida.

I den östra branten av berget Stenshuvud, finns små klippängar med särskilt rik flora. Där växer exempelvis stor sandlilja och småfruktig jungfrukam. De floristiskt rika klippängarna på sydvästra sidan av Kortelshuvud ligger i direkt anslutning till torrängsmark på sand. Floran i gläntorna i skogen är fortfarande rik, trots att de håller på att växa igen. Här finns bland annat göknycklar och vårkällört.

Friska öppna betesmarker och ängar

Friska-fuktiga ängar utgör en ganska liten del av parkens ängsmarker och finns främst i den centrala delen som gläntor i skogen. Marken är näringsrik och grundvattnet ligger ytligt. Ängarna var tidigare åkermark, men ingår i dag i nationalparkens betesmarker.

Mellan naturum och sandstranden finns en stor artrik fuktäng, Orkidéängen. Grundvattnet i Orkidéängen är rörligt och näringsrikt. I den västra, blötaste delen finns rester efter ett dike som troligen använts för ängsvattning. Vegetationen är artrik med drygt 80 utpräglade fuktängsarter, varav många har högt ställda krav på växtplats och näringshalt. Här växer bland annat majnycklar, skogsnycklar och ängsnycklar.

4.3.1.4 Kärr

Det enda större kärret inom parken är Mossen som är beläget strax väster om Stenshuvud, strax söder om alkärret. Det är ingen mosse utan ett kärr med starr och örter. I och kring kärret växer bland annat strandklo, spikblad, vattenblink och lundbräken. Kärret håller på att växa igen med sly och busk. Spår finns efter den torvtäkt som bedrevs under 1800-talet.

4.3.1.5 Strand och hav

Havsstranden mot Hanöbukten är cirka 3 km lång och av skiftande karaktär. Knappt hälften utgörs av en bred sandstrand i söder. Norr om sandstranden ligger ett klapperfält som övergår i en klipp-blockstrand nedanför Stenshuvuds östbranter. Norr därom vidtar en flack stenig-blockig strand med strandängsfragment.

Sandstranden är drygt 1 km lång och sträcker sig från nationalparkens södra gräns till strax norr om Krivarebäckens mynning. Den utgör en direkt fortsättning ut i havet av hedarnas sandfält. I söder begränsas stranden mot land av en drygt meterhög strandbrink där det växer klibbal. Längre mot norr, innan klapperfältet, finns i stället strandvallar med tendenser till dynbildning. Hedens växttäckte sträcker sig ända fram till strandvallen, där det blandas med mer typiska havsstrandängsarter. Besöksstrycket och slitaget på detta strandparti är stort.

Norr om klapperfältet, i anslutning till berget, består stranden av stenar, block och starkt förklyftade klippor. I skrevorna finns frodiga strandängsfragment och många hållkar. Grundvatten sipprar fram från markerna ovanför och ger upphov till en del sötvattenpräglade gölar i kanten mot krattskogen.

Norra delen av nationalparkens strand är en flack block-stenstrand med strandängsfragment och en del bladvasspartier. Mycket driftmaterial, mest tång och bladvass, samlas på stranden och inne i alsbogen.

4.3.2 Fauna

Områdets historiska utveckling och långa kontinuitet av vissa biotoper har lett till att det fungerat som ett refugium för hotade och sällsynta arter. Tillsammans med den omväxlande naturen och det milda klimatet har förutsättningar skapats för ett rikt och varierat djurliv. I nationalparken finns ett 70-tal rödlistade djur.

4.3.2.1 Däggdjur

Den rödlistade hasselmusen finns i en fast stam i nationalparken. Fladdermusfaunan är mycket rik med bland annat de rödlistade arterna Bechsteins fladdermus och mustaschfladdermus. Även vatten-, dvärg-, långörad- och nordisk fladdermus har observerats inom parken. I parken finns också rådjur, hare, kanin, mink, iller, räv, ekorre och grävling. Älg och mård förekommer regelbundet. Vildsvin har tillkommit i området under senare år.

4.3.2.2 Fåglar

Fågellivet är mycket rikt. I området häckar bland annat ormvråk, gök, göktyta, mindre hackspett, järnsparv, härmsångare, näktergal, sommargylling, rosenfink, törnskata och fältpiplärka. Området är också en betydelsefull rastlokal och under vår och höst drar stora sjöfågelsträck med framför allt ejder och olika gäss fram över havet. Bland de sällsynta gästerna som iakttagits inom parken kan nämnas höksångare, härfågel, alpjärnsparv, svarthakad buskskvätta, halsbandsflugsnappare och lundsångare.

4.3.2.3 Kräldjur, groddjur samt fiskar

Kräldjurs- och groddjursfaunan i området är mycket rik med flera ovanliga arter. Långbensgroda finns sommartid i lövskog och i fuktiga betesmarker. På våren leker den i småvatten och kärr. Lövgroda finns i parken under sommaren och på heden förekommer sandödla och på berget hasselsnok. Snok finns i området liksom huggorm. I Rörums norra å fortplantar sig havsöringen.

4.3.2.4 Fjärilar

Den varierade naturen inom nationalparken med många olika värdväxtarter som mat för fjärilslarverna, många blommande växter för de fullbildade fjärilarna att suga nektar av och ett varmt klimat, gör att ett stort antal fjärilsorter finns i området. Nattfjärilar har framför allt sin hemvist i lövskogarna och längs bäckarna, medan dagfjärilarna till största delen håller till på de solbelysta markerna, till exempel heden och Orkidéängen. Knappt hälften av Sveriges storfjärilar har påträffats inom parken. Följande rödlistade arter har hittats i parken: allmän metallvingesvärmare (*Adscita statice*), bredbrämad bastardsvärmare (*Zygaena lonicerae*), allmän ängssmygare (*Hesperia comma*), smaragdgrön lundmätare (*Hemistola biliosata*), bastardpärlemorfjäril (*Fabriciana niobe*) och plommonsnavbvinge (*Satyrion pruni*). Endast den förstnämnda har återfunnits vid uppföljning, vilket kan tyda på försämringar för dagfjärilsfaunan.

4.3.2.5 Övriga ryggradslösa djur

Insektsfaunan uppvisar en stor artrikedom med flera sällsynta arter. Särskilt kan nämnas den mycket ovanliga bokskogslöparen (*Carabus intricatus*) och flera skalbaggar som lever på grov lövträdsved. Även bland steklarna finns rödlistade arter representerade i parken som till exempel läppstekel (*Bembix rostrata*) som lever på heden och skuggmyra (*Stenamma westwoodii*) som finns i lövskogen i skuggiga rasbranter. Grå vårtbitare (*Platyleis albopunctata*) finns på heden. Molluskfaunan i området är begränsad eftersom kalk saknas i marken, men här finns dock ett par rödlistade arter, som tandpuppsnäcka (*Lauria cylindracea*) som lever på Stenshuvuds och Kortelshuvuds

rasbranter och tandsnäcka (*Perforatella bidentata*) som finns i kärret och i orkidéängen. I nationalparken har även påträffats klippspolsnäcka (*Balea perversa*) i rasbranter och mindre agatsnäcka i varierande miljöer (*Cochlicopa lubricella*).

4.3.3 Rödlistade arter

I nationalparken finns en anmärkningsvärd koncentration av rödlistade arter, både växter och djur. Totalt har drygt 150 rödlistade arter påträffats i området och hos dessa är fördelningen jämn mellan växter och djur. De flesta rödlistade arterna är knutna till de lövträdsbestånd av olika karaktär som finns inom området. De övriga arterna är knutna till hed och sandfält samt berg och hållar.

4.4 Kulturhistoriska värden

4.4.1 Fornlämningar och andra kulturhistoriska lämningar

I nationalparken finns ett flertal fornlämningar (se bilaga 5), förutom en fornborg märks boplatser, gravar, fossil åkermark, skålgropsförekomster och hålvägar. Fornborgen uppfördes under yngre järnåldern (folkvandringstid ca 400-550 e Kr) och är delvis arkeologiskt undersökt. Längs strandvallarna har flera boplatser identifierats. Gravarna finns i nationalparkens norra, södra och centrala delar. De består av rösen, flera stensättningar och en hällkista (möjligen dös) i hög. Hålvägarna finns inom nationalparkens sydvästra del, liksom blocken med skålgropar. I södra delen ligger den fossila åkermarken. Den utgörs av ett 70-tal röjningsrösen samt bandformiga och oregelbundna åkerytor, vilka begränsas av åkerhak, terrasser och jord-/stenvallar.

Torvtrampen nära naturum är från 1800-talet. Den användes till att producera bränsle av den torv som bröts i mossen. Andra kulturhistoriskt värdefulla lämningar i området är de många stengärdesgårdarna och andra landskapselement. I västra delen av nationalparken finns rester efter Jinsatorpet, med en husgrund och igenväxande tomtmark. Här finns rikligt med krusbärsbuskar och buxbom. I östra delen av området finns en husgrund kallad Smedjan – det var stenhuggarnas smedja. I anslutning till grunden finns stenbrott av sentida karaktär. På ången nordväst om kafé Annorlunda låg en gård som revs på 1980-talet. Där växer rikligt med växter som från början är odlade. Även kring Hälleviks gård finns trädgårdsflyktingar.

Redovisning av fornlämningar inom Stenshuvud nationalpark (se bilaga 5):

Fornlämning 20 **hällkista** i hög, högen är ca 10 m i diameter och 1 m hög (kan möjligen vara en dös).

Fornlämning 21 **rund stensättning**, ca 7 m i diameter och 0,3 m hög (öster om stensättningen finns en ca 25 m lång stensträng).

Fornlämning 25 **fyra stensättningar**, 4, 3, 3 respektive 3 m i diameter och 0,2-0,3 m höga.

Fornlämning 37 **fornborg**, 270 x 280 m stor begränsad av branta stup i N, Ö, SÖ och SV, vall i S-Ö, raserad stenmur i NV, terrasser.

Fornlämning 111 **boplats**, ca 50 x 100 m stor, identifierad bland annat genom flitavslag och skörbränd sten.

Fornlämning 112 **röse**, 5 m i diameter och 0,5 m högt.

Nr 113 husgrund, 3 x 6 m stor, kallad "**Smedjan**", i anslutning finns sentida stenbrott.

Nr 114 **torvtramp**, 6 m i diameter och 0,4 m djup.

Fornlämning 115 två **boplatser**, ca 75 x 75 respektive 75 x 100 m stora (utsträckning osäker), identifierade genom sotblandad sand, flintavslag, flintyxa, tvärpilspetsar, knackstenar, skörbränd sten m.m.

Fornlämning 117 **fossil åkermark**, ca 200 x 330 m stort område med ca 70 röjningsrösen och bandformiga och oregelbundna åkerytor begränsade av åkerhak, terrasser och jord-/stenvallar.

Fornlämning 150 **hålvägssystem**, ca 700 m långt och bestående av fyra hålvägar.

Fornlämning 158 **kärvstens-** eller **slagghög**, rund ca 5 m i diameter och 0,1 m hög.

Fornlämning 159 två skålgropslokaler bestående av minst tolv skålgropar på 2x3 m stort stenblock respektive en skålgrop på 1x1,2 m stort stenblock

Fornlämning 164 **boplats**, ca 50 x 50 m stor, identifierad genom retuscherade flintspån och avslag.

Fornlämning 166 fyndplats för hjärtformig **pilspets** av flinta.

Fornlämning 168 **boplats**, ca 100-250 x 300 m stor, identifierad genom flintspån, avslag, tvärpil och skörbränd sten.

Fornlämning 169 **boplats**, ca 50x75 m stor, identifierad genom flintspån och avslag.

Fornlämning 172 **hålväg**, i tre delar, totalt ca 500 m lång (sentida karaktär)

Fornlämning 180 **boplats**, ca 75x200 m stor, identifierad genom flintspån, avslag, tvärpil och skörbränd sten

Fornlämning 181 två **rösen**, 7 och 8 m i diameter och 0,5 respektive 0,4 m höga

Fornlämning 182 område med ett 30-tal hög- och/eller **stensättningsliknande bildningar**, ca 5-25 m i diameter och 0,2-2,5 m höga – flera är regelbundna och kan vara gravar

Fornlämning 185 **hålvägssystem**, ca 1100 m långt, bestående av fyra hålvägar.

4.5 Turism och friluftsliv

Stenshuvudområdet med sin omväxlande natur är sedan länge ett välkänt och välbesökt utflyktsmål för alla typer av besökare. Till Stenshuvud nationalpark kommer varje år i storleksordningen 400 000 besökare. Antalet besökare har beräknats genom trafikräkningar på tillfartsvägarna. Naturum, med informationsutställning och kiosk, ligger centralt i parken. I naturum finns en besöksräknare som visar på cirka 90 000 besök per år. Till största delen kommer besökarna under sommarhalvåret med en tydlig koncentration till semestertiden juni-augusti. Den omgivande bygden på Österlen lockar många besökare under vår, sommar och höst med en rad olika evenemang. I parken finns ett väl utbyggt stignät och särskilda anläggningar för rörelsehindrade. En skyltad naturstig utgår från naturum. Skåneleden går genom området. Annorlunda är ett välkänt café.

Till Stenshuvud kommer både den initierade biologikunniga allmänheten och de som sällan varit ute i naturen tidigare. Nationalparken fungerar för många som inspiration och uppslag till vidare naturupplevelser. Besökarna har under de senaste 10 åren kunnat vända sig direkt till tillsynspersonalen och naturum med frågor om kultur- och naturvård, vilket har inneburit att de som arbetar vid naturum möter den intresserade allmänheten. Flertalet av besökarna stannar vid den centrala parkeringen och tar en promenad upp till Stenshuvuds topp och upplever på så vis naturen och dess skiftningar över året. Vårhelgerna påsk, första maj, Kristi Himmelsfärd och pingst är stora besökshelger då besökarna framför allt strövar i naturen. Även Midsommardagen kommer många människor till Stenshuvud. Under semestertiden är stranden det givna målet för de flesta besökare, framför allt för barnfamiljer. Många familjer uppskattar att det även ges möjligheter till promenader i fin natur vid sidan av badlivet. En stor del av juli kan parkeringsplatsen vara fullbelagd från klockan tolv. Från slutet av april till skolorna slutar, är nationalparken målet för ett mycket stort antal skolutflykter, med allt från dagis, till hela grundskolor och universitetskurser. Stenshuvud är lättillgängligt och har alla slag av besökare.

5. Byggnader och anläggningar

5.1 Byggnader

Inom nationalparken finns ett antal byggnader som, förutom fyren, ägs av Naturvårdsverket, men som till största delen arrenderas ut. Nedan redovisas byggnaderna och dagens användningssätt. Samtliga byggnader har större eller mindre renoveringsbehov. Byggnaderna är markerade på särskild karta (bilaga 4).

1. **Krivareboden.** Skötselområde 9. De två husen med anläggningar för fiske disponeras av arrendator.
2. **Betongbunkrar.** Skötselomr. 9. Två militära bunkrar, som ej nyttjas.
3. **Gammal bevattningsdamm.** Skötselomr.3b. Används ej i dag.

4. **Gammalt traktorgarage med stall.** Skötselomr. 3b. Används av förvaltaren som förråd.
5. **Hällevik.** Skötselomr. 1a. Bostadshus, uthus och stallar. Används av förvaltaren som verkstad, stall, förråd och bostad för tillsynsman.
6. **Bäckdalastugan.** Skötselomr. 1b. Används för korttidsuthyrning främst till forskare, tillfällig arbetskraft och personal.
7. **Naturum med WC-byggnad.** Skötselomr. 2b. Används som utställningsbyggnad, kiosk och kontor för förvaltningen.
8. **Fyren.** Skötselomr. 3c. Ägs och sköts av Sjöfartsverket.
9. **Hälleviks ålfiskeplats.** Skötselomr. 5b. Byggnader och anläggningar för fiske disponeras av arrendator.
10. **Fruktlada.** Skötselomr. 3a. Används av förvaltaren som förråd.

5.2 Anläggningar

Följande anläggningar finns inom nationalparken.

Ett antal *träbord* med bänkar finns uppsatta i anslutning till parkeringsplatserna och vid Krivareboden, Hällevik och i en glänta längs stigen söderifrån till Stenshuvud.

Livräddningsmaterial finns vid badstranden. Kiviks räddningsvärn arbetar med utveckling av livräddningen.

Torrdass och soptunnor finns i anslutning till parkeringsplatserna och vid Krivareboden. Vid naturum finns *vattentoaletter*. På samtliga platser finns *handikappanpassade* toaletter.

Parkeringsplatser. På den centrala parkeringsplatsen vid naturum finns plats för cirka 200 bilar och 5 bussar. Norra parkeringsplatsen vid Hällevik rymmer cirka 60 bilar och några bussar. På södra parkeringsplatsen vid Rörums norra å finns plats för cirka 25 bilar. Vägarna till Krivareboden, Hälleviks kås och Bäckdala hålls låsta med bom.

5.3 Tillgänglighet

Området nås från Södra Mellby, Hällevik eller Knäbäckshusen. Nationalparken är skyltad från väg 9 till den centrala delen, från Kivik till den norra delen och från vägen mot Knäbäckshusen till den södra delen.

Med allmänna kommunikationer kan man åka till Kivik eller Södra Mellby och gå till parken längs bilväg ca 3 km. Från Vik är det ca 5 km till nationalparken. Sommartid går en lokal busslinje med hållplats vid Stenshuvud centrala parkering.

Skåneleden går genom nationalparken.

6. Källförteckning

- Ahlén, I. 2004. Databas och arkivalier med fakta om artförekomster i Stenshuvuds nationalpark.
- Ahlén, I. 1993. Stenshuvud – refugium för fauna och flora. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 100-107.
- Alebo, H. 1991. Stenshuvuds fornborg Delrapport 1991. Institutet för kulturforskning. Christinehof.
- Alebo, H. 1996. Stenshuvuds fornborg, Rapport från verksamheten 1995 och 1996. Opubl.
- Alebo, H. 1998. Stenshuvud ett förhistoriskt livsrum. Nelson och Nelson AB. Malmö.
- Alebo, L. 1990. Stenshuvud - en jätte tänker tillbaka. Heidruns förlag.
- Andersson, E och Nilsson, J. 1971 Vegetation inom Stenshuvuds naturreservat. Meddelanden från Forskargruppen för skötsel av naturreservat 10. Avd. för ekologisk botanik, Lunds universitet.
- Arinder, M. (red.) 1999. Skånsk skådaguide. Skånes Ornitologiska Förening. ANSER, Supplement 42. Lund.
- Asplund, E. 1955. Stenshuvuds kärlväxtflora. KVA skrifter i naturskyddsärenden 49. Stockholm.
- Baranowski, R. 1986. Några sällsynta skalbaggsarters förekomst inom Stenshuvud. SNV opubl.
- Berg, L. 1986. Förekomst av hasselmus inom Stenshuvud. SNV opubl.
- Berg, L. 1997. Spatial distribution and habitat selection of the hazel dormouse, *Muscardinus avellanarius* in Sweden. Inst. för naturvårdsbiologi, Sveriges Lantbruksuniversitet Rapport 1. Uppsala.
- Berglund, B. 1976. Skånes sällsynta groddjur. SNV PM 765.
- Berglind, Sven-Åke. 1999. Conservation of relict sand lizard (*Lacerta agilis* L.) populations on inland dune central Sweden. Manuskript.
- Berglind, S-Å, Gullberg, A, Olsson, M, 1999. Åtgärdsprogram för sandödlor (*Lacerta agilis*). Manuskript.
- Bergström, J, Kornfält, K-A, Sivhed, U och Wikman, H. 1987. Skånes berggrund. SGU Ser. Ba43 Ser. Ah 15. Uppsala.
- Bülow, W. 1912. Stenshuvud. Meddelande från Skånes naturskyddsförening 3, s. 40-42. Lund.

- Carserud, L. 1992. Geologiska sevärdheter i Skåne. SGU. Lund.
- Daniel, E. 1985. Jordartskartan 2D Tomelilla SO/2E Simrishamn SV. SGU Ser. Ae65. Uppsala.
- Edelstam, M. 1984. En inventering av vissa områden vid Stenshuvud. Stencil.
- Ehnström, B. A. och Axelsson, R. 1982. Rapport om vedlevande skalbaggar och nattflygande insekter. Opublicerad. Finns på Naturvårdsverket.
- Ekman, S. 1989. Förändringar i Stenshuvuds lavflora under ett halvt sekel. Sv. Bot. Tidskr. 83. Lund.
- Emanuelsson, U. 2000. Skånes skogar de senaste 400 åren. Miljötillståndet i Skåne – Årsrapport 2000. Länsstyrelsen i Skåne län.
- Emanuelsson, U. 1984. Vegetationskontinuitet inom fyra områden i Skåne under historisk tid. Växtekologiska institutionen. Lunds universitet. Manuskript.
- Emanuelsson, U. 1993. vegetationshistoria. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 92-99.
- Eriksson, A-K och Palmqvist, M. 1991. Stenshuvud - en studie av brynmiljöer. Examensarbete vid Inst. för landskapsplanering, Sveriges lantbruksuniversitet. Alnarp.
- Eriksson, J. 1928. Stenshuvud. Några exkursionsminnen. Sveriges Natur 19.
- Gärdenfors, U. 1993. Skalbaggar och steklar. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 114-117.
- Gärdenfors, U. 1993. Snäckor och sniglar. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 118-121.
- Gärdenfors, Ulf. 2000. Landmollusker på Stenshuvud. En inventering av arterna på 1990-talet och i jämförelse med 1920-40-talen. Länsstyrelsen i Skåne. Meddelande nr 2001:13.
- Hammarstedt, O. 1993. Fjärilar. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 108-113.
- Hammarstedt, O. 1996. Miljöövervakning av och med dagfjärilar. Länsstyrelsen i Malmöhus län. Rapport 1996:21.
- Hansson, T. Hällevik och Ekenstam. Skepparpsåns Museiförening Bygdehistorik Nr 2 1992.
- Hansson, T. 1993. Arboretet – med exotiska träd och buskar. Ur: Johansson, K.-R. (red.). Stenshuvud – Nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket, Solna. s 88-91.
- Hedqvist, K-J. 1986. Hänsynskrävande steklar inom Stenshuvud. SNV opubl.
- Johansson, K-R. 1993. Stenshuvud - nationalparken på Österlen. Naturvårdsverket.

Stockholm.

Johansson, K-R. 1996. Stenshuvuds vegetation och flora. Naturvårdsverket rapport 4410. Stockholm.

Karlsson, J. 1987. Häckande fåglar 1987, Stenshuvuds nationalpark. Opubl.

Lagerström, T. 1976. Hällevik. Ett arboretum i förvandling. Examensarbete vid avd. för växtmateriallära. Lantbrukshögskolan, Alnarp.

Linné, C von. 1751. Carl Linné Skånska Resa. Stockholm.

Malme, G. O. A. 1935. Stenshuvuds lavflora. KVA skrifter i naturskyddsärenden 28. Stockholm.

Martinsson, I. 1980. Förslag till skötselplan för naturreservatet Stenshuvud.

Mattiasson, G. 1989. Sällsynta och utrotningshotade kärlväxter inom Stenshuvuds Nationalpark. Stencil.

Mels, T. 1994. National parks and the protection issue. Inst. för kulturgeografi, Lunds Universitet. Stencil. Lund.

Naturvårdsverket. 1987. Skötselplan för Stenshuvuds nationalpark. SNV Allmänna råd 87:1.

Naturvårdsverket. 1992. Bibliografi. Naturvårdsverket rapport 4280.

Naturvårdsverket. 1992. Dokumentationsplan och utvärdering. Naturvårdsverket rapport 4281.

Naturvårdsverket. 1989. Nationalparksplan för Sverige. Naturvårdsverket. Stockholm.

Persson, H. 1935. Stenshuvuds mossflora. KVA skrifter i naturskyddsärenden 29. Stockholm.

Persson, H. 1939. Tillägg till Stenshuvuds mossflora. KVA skrifter i naturskyddsärenden 36. Stockholm.

Robertsson, I. 1991. Överraskande svampfynd. Puggehaten 4(2), s. 8-9.

Schmitz, A. 1971. Fotografisk dokumentation. Förvaras hos Statens naturvårdsverk.

Sernander, R. 1920. Exkursion till Skåne juni 1919. Sv. Bot. Tidskr. 14.

Sernander, R. 1927. Stenshuvud och dess natur. Skånes Natur, s. 13-14.

Svensson, I. 1986. Skyddsvärda Microlepidoptera inom Stenshuvud. SNV, opubl.

Tham, E. 1988. Så sköter man ett berg. Skånes Natur 75, s. 323-331.

Tham, E. 1986. Hänsynskrävande fjärilar inom Stenshuvud. SNV, opubl.

Wikman, H. och Bergström, J. 1987. Beskrivning till provisoriska översiktliga berggrundskartan Malmö. SGU Ser. Ba 40. Uppsala.

7. Skötselområden

7.1 Utgångspunkter vid indelning av skötselområden samt bevarandemål

Nationalparken är indelad i 9 skötselområden med tillhörande delområden, vilka utgår från den markanvändning eller skötsel som ska genomföras, se skötselplanekarta, bilaga 3.

Skötselområdena är:

1. Byggnader
2. Parkeringsplatser
3. Betesmark, betad lövskog och hedar
4. Arboretum
5. Ädellövskog med viss begränsad skötsel i träd- och buskskikt
6. Kärr
7. Bokskog för fri utveckling
8. Avenbokskog med viss begränsad skötsel i träd- och buskskikt
9. Stranden

Indelningen i skötselområden utgår från att områden med liknande markanvändning samlas till ett skötselområde.

Den historiska markanvändning som redovisats i avsnitt 3.1 har delvis legat till grund för indelning i skötselområden och de skötselåtgärder som skall utföras. Skälet till detta är att den tidigare markanvändningen, till exempel betesdrift, utgör grunden till de bevarandevärden som idag finns inom vissa områden inom nationalparken. Nämnas kan att i skötselområde 7 kommer inga skötselåtgärder att vidtas. Detta område kommer att användas som referensområde inom nationalparken.

Begreppet bevarandemål (synonymt med uttrycket kvalitetsmål) anger den kvalitet och kvantitet som ett bevarandevärde ska ha för att gynnsamt tillstånd ska anses föreligga inom nationalparken. För varje skötselområde har bevarandemål preciseras för att kunna planera för, följa upp och utvärdera om *gynnsamt tillstånd* uppnåtts inom området.

7.2 Hotade arter och restaureringsåtgärder

Skötseln skall utformas på sådant sätt att den biologiska mångfalden bevaras. Detta görs på bästa sätt genom att den tidigare markanvändningen följs i så stor utsträckning som möjligt. Sådana arter som sedan länge levat i området ges hög prioritet. Genom att sköta de förekommande naturtyperna och biotoperna på ett bevarandeariktat sätt, skapas förutsättningar för en positiv utveckling för de arter som är knutna till biotopen. Det

finns emellertid arter som har så specifika krav att de kräver speciell hänsyn. Hotade arter skall inom nationalparken finna reträttmöjligheter och tillfällen till expansion.

Vissa områden inom nationalparken kommer att restaureras. De restaurerade områdena kommer att betas. Betesdriften kommer i några områden att ske extensivt, till exempel i Stenhuvudområdet (skötselområde 3c). Samtliga Natura 2000 habitat inom parken bedöms huvudsakligen ha kvar sin utbredning efter utförda restaureringsåtgärder.

Nedan beskrivna skötselmetoder/åtgärder skall utgöra handledning för förvaltaren när detaljerade planer upprättas för respektive delområde. Inom nationalparken skall restaureringsarbeten utföras.

7.3 Riktlinjer för skötsel

Avverkningar och röjningar

Avverkning och röjning i betesmarker skall ske för att gynna de hävdberoende arterna som är knutna till dessa marker. Äldre, grova träd, hålträd och döda lövträd sparas. Grova lågor lämnas i regel. För vedinsekter är det viktigt att stammarna lämnas hela och inte kapas upp i mindre bitar. Vid avverkning/röjning skall en varierad betesmark eftersträvas där träd/buskar i olika åldrar kvarlämnas. Årliga underhållsröjningar skall ske för att hålla tillbaka lövsly som djuren inte beta. Hävd i form av bete är en förutsättning för att avverkningar och röjningar skall kunna genomföras med ett gott resultat. Busk- och slyröjning kan även behövas kring parkerings- och gårdsplatser om de öppna ytorna börjar växa igen.

I denna plan definieras träd och buskar av igenväxningskaraktär som träd och buskar som kunnat etablera sig på grund av att hävden blivit för svag och som kan skada natur- eller kulturmiljövärden eller den foderproducerande markvegetationen. Hit räknas inte sådana träd och buskar som behövs som skydd för betesdjur i betesmarker eller som behövs för att ersätta träd och buskar som haft betydelse för äldre markanvändning.

Gran- och tallbestånden avverkas. Andra trädslag kvarlämnas. Ytorna lämnas för självföryngring av lövträd. Samtliga fröbärande träd av sykomorlön, även i arboretet, avverkas eller ringbarkas. Rot-, frö- och stubbskott av främmande trädslag bekämpas överallt där de förekommer med maskinell röjning eller manuell uppdragning. Inga främmande träd skall nå fröbärande ålder.

Allt röjningsavfall bränns eller transporteras bort. Vid maskinell avverkning och utkörning skall så små markskador som möjligt eftersträvas. Kärrstråk, bäckar, sumpskog och andra blöta partier skall lämnas oskadade. Där körning över sådan våtmark trots allt inte kan undvikas, skall körstråket förarbetas genom risning eller liknande åtgärd för att minimera skadorna. Uppkomna markskador skall efterbehandlas. Röjningar ske under vintern mellan november och februari i de delar av nationalparken där arten finns.

Luckhuggning i betad ädellövskog

Vid luckhuggning avverkas avgränsade ytor (luckor). Luckorna tas upp mer eller mindre jämnt fördelade över beståndet. Det är lämpligt att använda olika luckstorlek i samma bestånd för att skapa variation.

Skottängsbruk

Skottängsbruk skall återupptas i området eftersom detta ingår i den traditionella markanvändningen i området. Höet användes då som djurfoder och riset och klenvirket till staket och bränsle. Stubbskottsängar fanns framför allt i bäckdalarna och bestod i regel av klibbal. Skotten högs ned i intervaller på fem till tjugo år. Vid arbetet skall hänsyn tas till de lokala traditionerna i trakten när det gäller till exempel tiden på året, val av trädslag och intervall. Hela arealen skall inte avverkas samtidigt av hänsyn till hasselmus.

Naturvårdsinriktad betesdrift

Sambete med olika djurslag förordas om detta är möjligt. Normalår sker betespåsläppet första veckan i maj och betesdriften fortgår fram till slutet av oktober. Vinterbete skall inte ske annat än i begränsad omfattning. Ett tillräckligt antal betesdjur är en förutsättning för att nå målet med skötseln av de hävdbetingade markerna. Betestrycket skall vara så högt att grässvålen på öppna naturbetesmarker är väl avbetad vid betessäsongens slut. Stödutfodring, med undantag för tillfällig övergångsutfodring under maximalt en vecka vid betespåsläpp respektive installning, undviks i naturbetesmarkerna på grund av risken för kvävetillskott som kan förstöra floran. Fällindelning kan ske inom skötselområdena för att betestrycket lättare ska kunna styras. Indelningen bör följa gamla hägnadsgränser. Informationsskyltar om pågående betesdrift skall sättas upp vid ingången till hagarna.

Slåtter

Slåtter av ängsmark, bland annat Stora ängen (2c) nedanför naturum, skall ske med skärande eller klippande redskap. Arbetet utförs först efter de hävdgynnade växternas blomningstid. Höet förs bort.

Skogsbrand

Under det senaste århundradet har området varit förskonat från skogsbränder. Om skogsbrand skulle uppstå skall den släckas.

Fornlämningar – hänsyn och skötsel

Fornlämningar i betesmark hålls fria från träd och buskar. Fornborgsvallen på toppen av Stenshuvud skall hållas fri från träd och buskar. Fornlämningar får inte skadas i samband med avverkning och utkörning av virket.

Beskrivning av skötselområdena

SKÖTSELOMRÅDE 1a-b: Hällevik och Bäckdala (1,9+0,5= 2,4 ha)

Beskrivning

Hälleviks gård (1 a), med uthus och omgivande trädgård, ligger i norra delen av parken. Byggnaderna disponeras av förvaltningen som kontor, verkstad, förråd och bostad åt tillsynsman. Bäckdala (1b), i södra delen av parken, omges av en gles träd- och buskvegetation. Huset används för korttidsuthyrning.

Bevarandemål

Bäckdala bevaras och nyttjas både för korttidsuthyrning och som övernattningsstuga främst för i området arbetande forskare och inventerare. Hälleviks gård nyttjas för förvaltningen. Husens omgivningar bibehåller sin halvöppna karaktär med artrika bryn.

Skötselåtgärder

Inga istandsättningsåtgärder. Underhåll av byggnader och tomtmark. Røjningar enligt 7.3 om tomtområdena börjar växa igen. Döende eller döda träd skall dock sparas i möjligaste mån. Högvuxen markvegetation närmast husen slås. Betesdjur kan under hösten släppas in på Bäckdalas tomtområde för att beta gräs/sly.

SKÖTSELOMRÅDE 2a-d: Parkeringsplatser (2,0+0,5+3,1+0,4= 6,0 ha)

Beskrivning

Vid norra parkeringsplatsen (2a) finns informationstavlor, toaletter och soptunnor.

Vid den stora parkeringsplatsen (2b) i den centrala delen av nationalparken finns naturum, rastplatser, toaletter, informationstavlor och soptunnor. Parkeringsytorna är grusade och omges av träd- och buskridåer. I östra delen (2c) av området ingår en större, öppen utflyktsplats - Stora ängen - med torrängsvegetation och enstaka buskar.

Vid södra parkeringsplatsen (2d) finns toaletter, soptunnor, rastbord och informationstavlor.

Bevarandemål

Parkeringsplats, naturum och rastplats sköts på ett ändamålsenligt sätt. Naturlig vegetation på Stora ängen och denna fungerar även som utflyktsplats.

Skötselåtgärder

Informationsanläggning uppförs vid norra parkeringsplatsen. Ett enkelt regnskydd kan byggas om det bedöms vara mycket angeläget för friluftslivet. Grillplatser uppförs vid parkeringarna. Den centrala parkeringsplatsen kan utvidgas genom att en ny parkeringsyta anläggs vid Annorlunda, om den befintliga parkeringsytan inte räcker till. Norra parkeringsplatsen kan utvidgas intill befintlig parkeringsyta om den under ett par år visar sig vara otillräcklig. Underhåll av anläggningarna. Røjning av slyvegetation. Vid behov skall Storängen slåtrass alternativt betas. Slåttern skall ske med skärande eller klippande redskap. Arbetet utförs först efter de hävdgynnade växternas blomningstid. Höet förs bort från Storängen.

SKÖTSELOMRÅDE 3 a-f: Betesmark (32,8+97,4+ 40,8+3,9+0,5+27,0= 202,4 ha)

Beskrivning

Det norra betesområdet, 3a, består av betesmark med en mosaik av öppen mark och frodig ädellövskog. Området består till största delen av lövskog dominerat av relativt ung avenbok. Inom vissa delar finns gott om buskage. Fältskiktet utgörs av en rik lundflora. Det finns även partier med småkullighet och blottade bergknallar med en magrare vegetation. Ett litet sumpskogsparti ingår i området. Gorke källa och andra mindre källor samt en förrådsbyggnad finns i området. En mindre del av skötselområdet ingår i en vinterhage.

I området finns gamla åkermarker med odlingsrösen och stengärden samt fruktodlingar. Den gamla åkern har tidigare nyttjats till frukt- och cypressodling, men träden har röjts bort. Inslag av främmande trädslag finns fortfarande kvar. Bechsteins fladdermus finns i nordöstra delen av området.

Det södra betesområdet, 3b, utgörs av ett trädbärande betesområde med ett mycket varierat utseende. I området finns ett dussintal rödlistade arter. Flera stengärdesgårdar finns i området. En mindre del av området är privatägt och numera naturreservat.

I nordöstra delen av området, öster om gränsen till skötselområde 2b, finns en atrik fuktäng rik på orkidéer och mollusker, benämnd Orkidéängen. Dvärgjohannesört växer nära stora parkeringen. I anslutning till Kaffestugan Annorlunda har ett mindre område upplåtits för parkeringsändamål.

Västra delen av området växlar mellan helt öppna partier, glesa hagmarkspartier och slutna ädellövskogspartier med gräsdominerad markvegetation. Området består delvis av igenvuxen betesmark, med inväxta, storkroniga gamla hagmarksträd. Fältskiktet är i en del av skogspartierna helt dominerat av ramslök på våren. Nordost om Bäckdala finns ett parti med triviallövskog, med tätt buskskikt av hassel.

I södra delen av området finns före detta fruktodlingar och åkermarker. En rik torrängsvegetation finns på sydvända slänter.

I anslutning till bäck och å finns lövskogsklädda raviner med huvudsakligen al. I Rörums norra å finns fundament till en bro eller liten kvarn. Intill södra gränsen till nationalparken, vid parkeringen finns en anlagd damm, ca 80 x 20 meter i anslutning till Rörums norra å.

Inom området finns flera fornlämningar, t.ex. två stensättningar och en hällkista.

Betesområdet på berget Stenshuvud, 3c, består av ett större lövskogsområde med dess fornborg, som troligen härrör från järnåldern, folkvandringstid (ca 500 e.Kr). Fyren samt det gamla stenhuggeriet ligger i områdets östra del och den gamla torvältan, som använts för torvtillverkning, är belägen i sydvästra delen. Stenshuvud består av en nordlig och två sydliga toppar, där särskilt den nordliga toppen utgör en fin utsiktspunkt. Självaste topparna utgörs av blottat berg med täta buskage i ytterkanterna. På väg upp mot toppen finns en halvöppen glänta med äldre, vidkroniga ekar och bokar. Närmast havet finns en klipp- och blockstrand i stort sett helt fri från buskar och träd. Där innanför vidtar en vindpinad och lågvuxen skog. Slutningen upp mot berget består

huvudsakligen av lågvuxen och gles ekskog. Här och var finns inslag av lind och på något ställe också rikare lövskog med högvuxen ek och bok. I sluttningen växer stor sandlilja och glansbräken. Mot norr övergår östsluttningen i en mer sammanhängande lövskog med ett väl utvecklat buskskikt.

Området kring själva Stenshuvud har den tätaste koncentrationen av rödlistade arter i nationalparken och av de drygt 30 arterna inom delområdet är de flesta bundna till klippnaturen eller krattskogen. I skogen på östsidan finns bland annat örtlav (*Lobaria virens*) och stiftklotterlav (*Opegrapha vermicellifera*) och på västsidan bokvårtlav (*Pyrenula nitida*). Bland de fynden kan nämnas hasselmus, hasselsnok, bokskogslöpare (*Carabus intricatus*) och tandpuppsnäcka (*Perforatella bidentata*).

Södra delen av heden består av ett större (3f) och ett mindre (3e) område med öppen sandhed med mager, torktålig vegetation. Sanden är delvis blottad. Enstaka buskar står spridda i området. Inåt land ökar inslaget av bergknallar, träd, buskar och ljung. I södra delen har ca 25 rödlistade arter observerats, bland annat sandödlä.

Norr om Krivarebäcken (3d) är heden ljungdominerad och inslaget av en och andra buskar är stort. I den här delen finns ca 20 rödlistade arter. Inom området finns flera fornlämningar, bland annat boplatser.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.
- Minst 90% av arealen betesmark som täcks av grässvål är väl avbetad vid vegetationsperiodens slut.
- Igenväxningsvegetation ska inte förekomma. Landskapselement är fria från igenväxningsvegetation. Buskar som är lämpliga att utgöra skydd för naturlig ekföryngring och buskar /träd och betraktas inte som igenväxning.
- Antalet gamla och ihåliga träd, främst ek, skall vara konstant eller öka i framtiden inom området.
- Hävdad skottskog eller stubbskottsäng om cirka 0,5 hektar utmed bäcken nedanför stora parkeringen.
- På sikt finns inga främmande trädslag i området.
- Bevarad hydrologi i område av sumpskogskaraktär.
- Väl bevarade och synliga fornlämningar.
- Typiska och rödlistade arter inom området skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. *fältpiplärka*, *mindre flugsnappare*, *törnskata*, *spillkråka*, *läderbagge*.
- *Grå vartbitare* förekommer med en livskraftig population.

Skötselåtgärder

Naturvårdsinriktad betesdrift. Inom området skall stängslingar, avverkningar, röjningar, avveckling av främmande trädslag komma till stånd. Vissa restaurerade områden kommer att betas intensivt, andra mer extensivt. Extensivt bete kommer bland annat att ske på Stenshuvud (skötselområde 3c) och där bedöms Natura 2000 habitaterna ha kvar sin huvudsakliga utbredning efter utförd restaurering.

Igenväxningsvegetation på de gamla åkermarkerna avverkas och röjs bort. I de omgivande betesmarkerna skall avverkningar och röjningar ske för att öka ljusinsläppet till marken och gynna den hävdberoende floran. Grova, vidkroniga ädellövträd i betesmarken friställs. Mindre partier (gläntor) i lövskogen röjs upp för att bli helt öppna. Yngre och medelålders lövträd lämnas i dungar. Kontinuiteten av grova, vidkroniga träd skall tryggas genom att även en del yngre ädellövträd friställs. Sammanhängande bryn skall skapas i kanten mot lövskog. Vedvegetation på fornlämningar skall röjas bort om inte särskilda biologiska värden finns.

Norra betesområdet: Uppslag av främmande trädslag röjs bort. Sumpskogen lämnas utan åtgärd (i övrigt se ovanstående). Södra betesområdet: Barrträd avverkas.

Triviallövskogen NO om Bäckdala lämnas utan åtgärd. I alskogen vid stora parkeringen, intill stigen, anläggs en skottskog eller stubbskottsäng (anm: under restaureringsfasen ingår stubbskottsängen i skötselområde 3). Fri utveckling av träd- och buskskikt i bäckraviner, bortsett från betespåverkan. Dammen restaureras för att förbättra förutsättningarna för växt- och djurliv som är knutet till vatten, till exempel lekande groddjur. Slänterna, i synnerhet nordslänterna planas ut och vallarna minskas. Dammen skall vara solöppen och avskild från ån så att inte fisk kommer in. Parkeringsplatser kan eventuellt anläggas på mindre delar av området, i norra delen längs vägen i anslutning till stora parkeringen eller Annorlunda, efter resultatet i parkeringsutredningen.

Betesområdet på Stenshuvud (3c) stängslas och avverkningar och röjningar skall komma till stånd. Begränsade luckhuggningar i krattskogen skall ske för att fläckvis öka ljusinsläppet till marken. På bergets sydsluttning och området mellan topparna skall mer omfattande röjningar ske för restaurering till betesmark. Gamla, vidkroniga träd skall friställas. Kontinuiteten av grova, vidkroniga träd skall tryggas genom att även en del yngre ädellövträd friställs. Yngre och medelålders lövträd lämnas i dungar. Sly röjs bort. Sammanhängande bryn skall skapas i kanten mot tätare lövskog. Röjningar skall även utföras för att hålla fornborgsvallen och andra fornlämningar fri från vedvegetation och för att säkra friluftslivets behov av utsikt från topparna.

Underhållsåtgärder inom delområdena består av röjning av busk och sly. En liten del av hasseln kan föryngras regelbundet för att gynna hasselmus. Betesdrift skall i första hand ske med får eller nötkreatur. Aggressiva djur får inte användas. Stenhuggerigrunden och fornlämningarna friröjes vid behov. Torvältan har helt nyligen (2003) rensats på grenar, förna och sediment varvid dess stenbelagda botten numera är synliggjord. Fyren sköts av Sjöfartsverket.

Fruktträden lämnas att självdö. Större, nedfallna stammar skall ligga kvar. Grenverket kan dock tas bort om det försvårar betesdriften påtagligt. En liten del av hasseln kan föryngras regelbundet för att gynna hasselmus. Främmande trädslag bekämpas regelbundet.

Buskagen på ljungheden skall inte öka i omfattning. På sandheden skall mindre sandblottor skapas regelbundet.

SKÖTSELOMRÅDE 4a-b: Arboretum (6,2+1,3 ha= 7,5 ha)

Beskrivning

Området består av ett gammalt arboretum (4 a) med en mängd främmande trädslag. En handikappanpassad stig går genom området. Västra delen utgörs av en tät allé (4 b), av framför allt ädelcypress och tuja.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Bestånd av främmande träd och buskar lämnas att själv dö. På sikt utvecklas område 4a till naturlig ädellövskog och 4 b till betesmark.

Skötselåtgärder

Faktablad om området skall framställas. Fröbärande sykomorlön tas bort för att hindra vidare spridning i nationalparken. Underhåll av vandringsled, informationsskyltar. Träd som faller över stigar transporteras bort.

SKÖTSELOMRÅDE 5a och b: Ädellövskog med viss begränsad skötsel i träd- och buskskikt (41,2+8,6= 49,8 ha)

Beskrivning

Område 5a består av en artrik och varierad ädellövskog, med inslag av vidkroniga avenbokar från en tidigare betesepok. Avenbok dominerar i den östra delen. Lundfloran är bitvis rik. Spridda i området finns små öppna gläntor som utgörs av gräsbeväxt mark eller hällmarkspartier. I området finns gott om stora, täta buskage. Området innehåller också mindre fuktpartier. Blockrika sluttningar domineras av ask och buskar. I området finns ett femtontal rödlistade arter. I sydvästra delen finns småplantor av främst buxbom, sykomorlön och barrträd samt ett bestånd med planterad ask av dansk provinien. Längst i sydväst finns en gammal åker som betas. Vegetationen är där kvävegynnad.

Område 5b ligger närmast havet och här växer askskog med ett välutvecklat buskskikt och en frodig markvegetation. Längst i norr ligger Hälleviks ålfiskeplats med hamn (kås), två fiskebodas och nättorkningsplats.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.
- Ädellövskog som utvecklas fritt mot naturlig lövskog med inhemska arter.
- De typiska arter som är knutna till slutna ädellövskogar skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning, t.ex. *skogskorn* och *långsvingel*.
- Ålfiskeplats på en begränsad yta i nordost.
- Gläntor och hållar är solexponerade

Skötselåtgärder

Inslaget av barrträd och främmande träd och buskar avvecklas. Uppslag av främmande träd och buskar röjs bort. Den gamla åkermarken i sydväst kan betas eller slås och röjas

(åkern kan vara lämpligt att använda som reservparkering efter parkeringsutredningen). Gläntor, hållar och vissa äldre träd (med rödlistade arter) kan hållas öppna genom manuella skötselåtgärder.

SKÖTSELOMRÅDE 6a-b: Kärr (0,2+2,6= 2,8 ha)

Beskrivning

Område 6a och norra delen av område 6b är bevuxet med klibbal med delvis mycket välutvecklade rotsocklar. Bland klibbalarna finns en del inslag av andra lövträd. Långbensgroda spelar i område 6b. Södra delen av område 6b utgörs av kärr med mosaik mellan tuvor och vattenfyllda gölar. Det har under senare år börjat växa igen med sly och busk. Kärrret omges av en fullskiktad fuktlövskogsbård.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.
- Alkärr och halvöppet kärr med bevarade hydrologi.
- De typiska arter som är knutna till kärr skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

Skötselåtgärder

Utloppet från område 6b läggs igen, så att vattennivån höjs cirka 2-3 dm. Røjning av busk och sly samt borttagning av stora starttuvor kan utföras om det gynnar långbensgroda och inte påverkar andra höga naturvärden negativt. Längs plankstigen i norra delen kan en informationsstation om sumpskogar anläggas i kanten av alkärret, under förutsättningar att inga betydande naturvärden skadas och att behovet från besökarna bedöms vara stort. Underhåll av stigar. Røjning av busk och sly.

SKÖTSELOMRÅDE 7: Bokskog som lämnas för fri utveckling (12,8 ha)

Beskrivning

Skogsområde som till större delen intas av bokskogar med inslag av andra ädellövträd. En del ytor har nyligen gallrats och vissa små partier har föryngringshuggits, vilket har givit upphov till täta uppslag av busk och sly. På en del ställen finns ett rikt buskskikt med bland annat hassel. Områdets nordvästra hörn består av ung avenbokskog med enstaka större ekar och bokar.

Ned mot Rörums norra å blir skogen fuktigare och domineras av ask med inslag av andra ädla lövträd. Ån kantas av alar. Buskskiktet är ställvis tätt och fältskiktet är rikt. Under våren täcker ramslöken stora ytor och under sommaren intas andra ställen helt av strutbräken. Bechsteins fladdermus och hasselmus finns i området. I södra delen finns en gammal tomt (Jinsatorpet). Lövgroda finns i området på sommaren.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.

- Lövskog lämnas för fri utveckling.
- De typiska arter som är knutna till bokskogar skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

Skötselåtgärder

Inga åtgärder. Området används som referensområde inom nationalparken.

SKÖTSELOMRÅDE 8: Avenbokskog med viss begränsad skötsel i träd- och buskskikt (17,7 ha)

Beskrivning

Området innefattar Kortelshuvud med dess branta sluttningar. Från några bergknallar erbjuds fina utblickar över Östersjön. Södra delen intas av nästan ren avenbokskog med inslag av gamla, vidkroniga hagmarksträd. I norra delen dominerar boken och på mindre partier är eken dominant. På toppen av Kortelshuvud växer en gles träd- och buskvegetation. Skogen på den branta, östra sluttningen består av knotiga ekar, lindar och bokar. I området finns ett tiotal rödlistade arter.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.
- Lövskog lämnas för fri utveckling.
- De typiska arter som är knutna till ädellövskogstyperna skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.
- En utsiktspunkt hålls öppen.

Skötselåtgärder

Uppväxande träd och buskar som skymmer utsikten från Kortelshuvud avverkas när de skymmer utsikten.

SKÖTSELOMRÅDE 9: Stranden (8,8 ha)

Beskrivning

Ett ca 1,3 km långt strandområde söder om Krivareboden. Södra delen utgörs av en sandstrand som avlöses inåt land av en albård med snårig buskvegetation. Norrut glesnar albården ut till grupper. Innanför albården vidtar en smal, öppen gräshed innan ett staket avgränsar skötselområdet mot betesmarken innanför. Vid Krivareboden finns två byggnader, en ramp för rullstolar och livräddningsutrustning. I norra delen övergår sandstranden till block- och klippstrand. Innanför finns en tät och snårig buskridå av främst nypon. Fältskiktet domineras av sandstarr och ljung. Små lövklädda bäckraviner mynnar i havet.

Bevarandemål

Det är gynnsamt tillstånd när följande bevarandemål är uppnådda:

- Utbredningen av samtliga livsmiljöer inom Natura 2000 skall bibehållas.

- Huvudsakligen öppet strandområde.
- Området i norr närmast Krivareboden utnyttjas som fiskeplats med nättorkningsplats och i övrigt för bad och annat friluftsliv.
- *Sandnejlika* skall kunna fortleva på lång sikt och helst öka i populationsstorlek och utbredning.

Skötselåtgärder

Det öppna strandängsområdet i norra delen av området skall fortsättningsvis hållas öppet i det tillstånd som det är idag. Skötsel av buskskiktet för att gynna hasselmus. Ålbodarna liksom övriga anordningar som skall hållas välvårdade.

7.4 Jakt och fiske

Jakt är inte tillåten i nationalparken. Utfordring av vilt skall ej ske. Yrkesfiske kan fortsätta att bedrivas enligt arrende. Handredskapsfiske i havet kan bedrivas enligt gällande lagstiftning.

8. ANORDNINGAR FÖR REKREATION OCH FRILUFTSLIV

8.1 Syfte

Syftet skall vara att nationalparken nyttjas i sitt naturliga respektive hävdade tillstånd utan större anläggningar för friluftslivet. Besökare skall uppleva ädellövskogen, betesmarkerna och hedarna fri från störande inslag, såsom exempelvis buller eller anläggningar som ej passar in i landskapsbilden.

8.2 Generella riktlinjer och åtgärder

I nationalparken skall lämpliga åtgärder vidtas för att tillgodose såväl allmänhetens intresse att uppleva områdets natur som det grundläggande syftet att bevara områdets naturvärden. Störningar på känsliga växt- och djurarter skall minimeras. Detta åstadkoms genom informationsanläggningar, vägvisning, underhåll av rastplatser och ett lämplig system av stigar och leder.

8.3 Entréer, information och rastplatser

8.3.1 Parkeringsutredning

Antalet parkeringsplatser i området, i synnerhet på stora parkeringen, räcker inte för det höga besöksstryck som uppstår framför allt under sommaren. Förvaltaren skall utreda behovet av ytterliggare parkeringsplatser vid nationalparkens entréer och möjligheterna till utvidgning av befintliga parkeringsytor och anläggning av nya parkeringsplatser i eller utanför nationalparken. Befintliga naturvärden på tilltänkta platser skall inventeras

eftersom inga höga naturvärden får gå förlorade. Efter utredningen skall lämpliga åtgärder utföras för att öka parkeringsmöjligheterna i området.

8.3.2 Stora parkeringen

Beskrivning

Huvudentrén till nationalparken ligger i den centrala delen av parken med infart från Södra Mellby. Här finns en stor parkeringsplats och naturum med utställningslokal och servering. Parkeringsplatsen räcker inte till under sommaren. Här finns också en stor torrängsyta lämplig för picknick. Från naturum utgår flera markerade stigar. Ca 90% av besökarna anländer till stora parkeringen.

Riktlinjer och åtgärder

Område för naturum, fritidsaktiviteter och information. En grillplats och ett enkelt regnskydd kan iordningställas om efterfrågan hos besökarna är stor. Naturlig vegetation på torrängen skall slås eller betas. Parkeringen utvidgas eller nya parkeringsplatser anläggs enligt parkeringsutredningen. Parkeringen och rastplatsanordningarna skall skötas och underhållas.

8.3.3 Hällevik

Beskrivning

Norra entrén till nationalparken ligger vid Hällevik. Här finns parkeringsplats, rastplats och informationstavlor. Från parkeringsplatsen utgår flera markerade stigar. Ca 10% av besökarna anländer till Hällevik.

Riktlinjer och åtgärder

Område för fritidsaktiviteter och information. En grillplats och ett enkelt regnskydd kan iordningställas om efterfrågan hos besökarna är stor. Parkeringen kan utvidgas eller ny parkeringsplats anläggas enligt parkeringsutredningen. Parkeringsytan och rastplatsanordningar skall skötas och underhållas.

8.3.4 Södra entrén

Beskrivning

Södra entrén till nationalparken ligger norr om Knäbäckshusen. Här finns parkeringsplats, rastplats och informationstavla. Från parkeringsplatsen utgår markerade stigar. Endast en mycket liten del av besökarna anländer från den södra sidan.

Riktlinjer och åtgärder

Område för fritidsaktiviteter och information. Parkeringsytan och rastplatsanordningar skall skötas och underhållas. En enkel grillplats kan anläggas om efterfrågan från besökarna är stor.

8.4 Vägvisning och information vid allmänna vägar

Beskrivning

Nationalparken är skyltad från väg 9 ("Stenshuvud Nationalpark") till den centrala delen, från Kivik till den norra delen ("Nationalpark N") och från vägen mot Knäbäckshusen till den södra delen ("Nationalpark S P").

Riktlinjer och åtgärder

Behov av ytterligare vägvisning torde inte finnas.

8.5 Stigar och leder

Beskrivning

Inom nationalparken finns ca 15 km stigar som är förbundna i ett stigsystem. Vägvisare i trä är uppsatta vid platser där stigar delar sig eller risk finns att gå fel. En spårcentral (ledbeskrivning) finns vid parkeringsplatserna. En trappa finns vid bergets västra sida för att underlätta för besökare som kommer från norra parkeringen. Från naturum utgår en ca 400 m lång, skyltad naturstig. För handikappade finns två stigslingor anordnade, en från naturum till Krivareboden och en ca 500 m lång stig i arboretet. Skåneledens Österlendel löper genom området.

Riktlinjer och åtgärder

Normal skötsel och underhåll. Fuktiga partier spångas. Stängselgenomgångar anordnas där markerad stig passerar genom stängsel. Målsättningen med strövstigarna i nationalparken är att erbjuda vandringar i några av nationalparkens mer typiska biotoper. Stigar och leder skall så långt möjligt markeras med stolpar i mark istället för med målning på träd och stenar. Stigen från naturum som leder upp till högsta punkten på Stenshuvud ses över så att hållfastheten förbättras.

8.6 Naturum

Beskrivning

Naturum finns vid centrala parkeringsplatsen och innehåller bildvisningsrum, utställning, servering och arbetsrum för nationalparkens personal. Här finns också plats för mindre konferenser.

Riktlinjer och åtgärder:

Driftsunderhåll och fastighetsskötsel av byggnader, trädgård och anläggningar både inom- och utomhus, med största möjliga miljöanpassning i all verksamhet. Verksamheten planeras av förvaltaren. Verksamheten följer de riktlinjer/policy för naturum som Naturvårdverket tagit fram.

8.7 Toaletter och sopställ

Beskrivning

Torrdass och soptunnor finns i anslutning till parkeringsplatserna. Vid naturum finns en wc-byggnad. Dessutom finns torrdass och soptunna på stranden vid Krivareboden. Vid samtliga platser finns handikappanpassadetoaletter. Sopor och slam omhändertas av entreprenör.

Riktlinjer och åtgärder

Normal skötsel och underhåll. Skräp i naturen skall så fort som möjligt bortstädas. Sopsortering skall anordnas för besökarna och nationalparkens förvaltning.

8.8 Byggnader

Beskrivning

Nuvarande användningssätt och skick framgår av beskrivningen under punkten 4.9.1 .

Riktlinjer och åtgärder

Byggnader och anläggningar disponeras på ett sätt som överensstämmer med nationalparkens syfte. Underhåll och reparationer skall om möjligt utföras med de metoder och den tradition som gäller i bygden. Byggnaderna är markerade på karta (bilaga 4).

1. **Krivareboden.** Skötselomr.9. Skall upplåtas till fiskearrendator eller nyttjas av förvaltaren.
2. **Betongbunkrar.** Skötselomr.9. Kan anpassas för att bli övervintringslokal för fladdermöss. Annars ingen planerad användning.
3. **Gammal bevattningsdamm.** Skötselomr.3b. Skall restaureras.
4. **Gammalt traktorgarage med stall.** Skötselomr. 3b. Skall nyttjas av förvaltaren.
5. **Hällevik.** Skötselomr. 1a. Skall nyttjas av förvaltaren bland annat som verkstad, stall, förråd och bostad för tillsynsman.
6. **Bäckdalastugan.** Skötselomr. 1b. Skall nyttjas för korttidsuthyrning främst till forskare, inventare, tillfällig arbetskraft och personal.
7. **Naturum med WC-byggnad.** Skötselomr. 2b. Skall nyttjas som utställningsbyggnad, kiosk och kontor för förvaltningen.
8. **Fyren.** Skötselomr. 3c. Ägs och sköts av Sjöfartsverket.
9. **Hälleviks ålfiskeplats.** Skötselomr. 5b. Skall upplåtas till fiskearrendator eller nyttjas av förvaltaren.
10. **Frukflada.** Omr. 3a. Skall nyttjas av förvaltaren.

8.9 Vägar

Beskrivning

Vägarna till Krivareboden, Hälleviks kås och Bäckdala är avstängda för fordonstrafik bortom parkeringsplatserna med låst bom.

Riktlinjer och åtgärder

Ett av syftena med nationalparken är att skapa ett ostört naturområde med ett minimum av buller. Underhåll av vägar för biltrafik medför också stora kostnader. Vidare dumpas ofta avfall, skrot, bilar m.m. längs mindre skogsvägar. Biltrafiken i nationalparksområdet skall därför minimeras. Vägarna hålls även fortsättningsvis avstängda för fordonstrafik bortom parkeringsplatserna.

9. FÖRVALTNING

9.1 Förvaltning av nationalparken

Stenshuvuds nationalpark förvaltas av Länsstyrelsen i Skåne län. Förvaltaren svarar för det administrativa och ekonomiska ansvaret för förvaltningen och svarar för de praktiska åtgärder som utförs enligt fastställd skötselplan. Förvaltaren ansvarar också för att byggnader och anläggningar är i gott skick och ansvarar för renhållning och information. Förvaltaren ansvarar också för att nationalparkens gränser är utmärkta i terrängen enligt svensk standard (SIS 03 15 22) och att Naturvårdsverkets skyltanvisningar följs (Naturvårdsverkets vägledning *Att skylta skyddad natur*) följs. Förvaltaren skall föra naturvårdsdagbok över alla viktiga iakttagelser. Förvaltaren har kontor i naturum och vid Hällevik.

9.2 Skötselråd

Ett skötselråd finns för nationalparken. Länsstyrelsen är ordförande och sammankallande i skötselrådet.

9.3 Fastighetsförvaltning

Länsstyrelsen handhar, på uppdrag av Naturvårdsverket, viss fastighetsförvaltning för nationalparkens fastigheter i enlighet med fastställd delegationslista. Förvaltaren skall upprätta rullande femårsplaner för byggnads- och anläggningsunderhåll.

10. FORSKNING OCH DOKUMENTATION

Beskrivning

En av grundidéerna med nationalparker är att de skall kunna tjäna som orörda referensområden för forskning och miljöövervakning under förutsättning att verksamheten inte motverkar syftet med nationalparken. Inom Naturvårdsverket bedrivs ett dokumentationsprojekt – ”Dokumentation av Sveriges nationalparker”.

För nationalparken finns en databas innefattande förekomster av rödlistade arter och dessas habitatkrav samt bakgrundsmaterial.

Mål med dokumentationen

Målet med dokumentationen av Stenshuvuds nationalpark är att dels för allmänheten publicera intressanta uppgifter om nationalparkens natur och kultur, dels långsiktigt dokumentera natur- och kulturvärdena samt friluftslivet i parken för uppföljning och utvärdering av skötseln i framtiden.

Riktlinjer och åtgärder

Det är angeläget för såväl forskning som för parkens skötsel och förvaltning att naturförhållandena och friluftslivet blir väl kartlagda. Renodlade faktainsamlingar skall därför främjas. Ett särskilt dokumentationsprogram upprättas av förvaltaren för restaureringsarbetena och ett program för övrig dokumentation. Dokumentationen bör

bland annat redogöra för de områden som är minst kända inom nationalparken, det vill säga havet, limnologin och de landlevande insekterna. Särskilt skall restaureringsarbetena dokumenteras i både text och bild. Nationalparken skall fotodokumenteras från fasta punkter och gamla fotografier bör sammanställas. Databasen bör uppdateras och bakgrundsmaterialet arkiveras.

All inventering skall utföras med största hänsyn till naturen och planläggas i samråd med förvaltaren. Privata insamlingar av djur och växter får inte ske.

11. UPPFÖLJNING OCH UTVÄRDERING

För att kunna utvärdera om skötseln av nationalparken sker så att bevarandemålen nås skall uppföljning och utvärdering göras. Undersökningstyper som fastläggs i Naturvårdsverkets kommande handbok för miljöövervakning skall i första hand nyttjas. Metoder som föreslås i samband med "Metoder för uppföljning och övervakning av Natura 2000" skall självklart också användas (detta projekt pågår för närvarande på Naturvårdsverket och kommer att avslutas under 2004).

Inriktningen på uppföljningen av arter bör vara kopplad till att återupprepa inventeringar av arter/grupper som tidigare inventerats.

Uppföljningssystemet inom nationalparken bör utformas på så sätt att det i tillämpliga delar också kan tillgodose regionala och nationella behov och även svarar upp mot EU-direktivens krav. Bevarandemål för skilda livsmiljöer, strukturer, funktioner och arter, skall kunna följas upp och utvärderas om gynnsamt tillstånd har uppnåtts.

Därutöver bör prioriterade arter och friluftslivet följas upp med andra metoder. Ett uppföljningsprogram skall utarbetas av förvaltaren.

För att definiera mål för skötseln inom nationalparken kan ytterligare bevarandemål behöva tas fram. Arbetet utförs av förvaltaren och skall ske enligt allmänna råd och handbok för naturreservat samt den vägledning för tillämpningen av artikel 6 i habitatdirektivet. Bevarandemålet innefattar minst att de i Natura 2000 ingående naturtyperna bevaras i gynnsam bevarandestatus, det vill säga i samma areella omfattning som vid tidpunkten för utpekandet samt att arterna upprätthålls i gynnsam bevarandestatus, inklusive dessas habitat. Nämnas kan att för naturtyper inom ramen för Natura 2000 har bevarandeplan tagits fram av Länsstyrelsen i Skåne.

Nedan följer även exempel på övriga prioriterade intresseaspekter, för vilka det *kan* vara angeläget att arbeta med bevarandemål och uppföljning. Dessutom kan det vara intressant att följa upp andra rödlistade arter och arter som tidigare inventerats i området.

Markslag	Lövskog för fri utveckling (omr. 5, 6, 7, 8)	Areal 80-90
	Öppen betesmark, träd- och buskbärande betesmark	160-170
	Sand- och ljunghed (omr. 3d-f)	32
	Kärr (omr. 6)	1
	Hällmark och klippäng (omr. 3c)	5
Landskapselement	Död ved	
	Solitärträd	
	Bryn	
Friluftsliv	Naturum	
	Stigar och leder	
Arter	Hasselmus	
	Långbensgroda	
	Klockgroda	
	Glada	
	Mindre hackspett	
	Fältpiplärka	
	Mindre flugsnappare	
	Spillkråka	
	Grå vårtbitare	
	Bokskogslöpare	
	Läderbagge	
	Snäckor på Stenshuvud	
	Smultronfingerört	
	Borsttåtel	
	Skogsveronika	
	Backsippa	
	Sandnejlika	
	Svampar	
	Lavar på Stenshuvud	
	Gaddsteklar, vildbin.	

12. FINANSIERING AV FÖRVALTNINGEN

Investeringar i anläggningar för information, friluftsliv och byggnader liksom skötsel och underhåll av dessa samt tillsyn och restaureringskostnader bekostas till största delen av staten genom Naturvårdsverkets anslag. Vissa intäkter tillkommer från försäljning och serviceavgifter.

13. EKONOMISK PLAN

13.1 Beräknade årliga intäkter

Försäljning, guidning	50 000 kr
Parkeringsavgifter	400 000 kr
Arrenden, hyror	100 000 kr
Summa intäkter:	550 000 kr

13.2 Beräknade årliga kostnader

1. Personal till naturum, guidning och förvaltning	1 500 000 kr
2. Vägunderhåll	50 000 kr
3. Material för naturvård	100 000 kr
4. Material och drift naturum	150 000 kr
5. Restaureringar	200 000 kr
6. Byggnadsunderhåll	80 000 kr
7. Kontor	75 000 kr
8. Fordon	100 000 kr
9. Övrigt	100 000 kr
Summa kostnader:	2 355 000 kr
Summa nettokostnader:	1 805 000 kr

14. RESTAURERINGSPLAN

Följande restaureringsåtgärder bör vidtas under den första 10-årsperioden. Det ankommer på förvaltaren att detaljplanera respektive åtgärd och genomföra erforderliga samråd om åtgärderna. Restaureringsplanen kan revideras vid behov.

Åtgärd	Område	Prioritet	När
Informationsanläggning, grillplats	2 (a,b)	2	2004-2006
Avverkning, röjning, avveckling av främmande trädslag, stängsling, bete, restaurering av damm	3 (a,b,c)	1	2004-2006
Faktablad	4	3	2004-2008
Avveckling av främmande trädslag	5	3	2004-2009
Rastplats, informationstavla	6 b)	3	2004-2008
Avverkning, röjning, stängsling, bete.	3c	2	2004-2006
Utarbeta uppföljningsprogram, inledande arbete		1	2004-2006

15. REVIDERING AV SKÖTSELPLANEN

Skötselplanen skall gälla tills vidare. Den bör ses över efter ungefär 10 år eller vid behov om Naturvårdsverket och förvaltaren är ense om det.

16. FÖRKLARINGAR TILL VISSA BEGREPP

Bevarandestatus – anger statusen för bevarandet av ett eller flera bevarandevärden.

Statusen är skillnaden mellan det uppmätta tillståndet och det gynnsamma (eller önskvärda) tillståndet som det preciserats i skötselplanen. Statusen för ett bevarandevärde kan vara gynnsam, ogynnsam eller saknas/förstörd. Se även gynnsam bevarandestatus.

Gynnsam bevarandestatus

En livsmiljös (markslag, naturtyper, landskapselement etc) bevarandestatus anses gynnsam när:

- dess naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde och de ytor den täcker inom detta område är stabila eller ökande
- den särskilda struktur och de särskilda funktioner som är nödvändiga för att den skall kunna bibehållas på lång sikt finns och sannolikt kommer att finnas under överskådlig tid
- bevarandestatusen hos dess typiska arter är gynnsam.

En arts bevarandestatus anses gynnsam när:

- uppgifter om den berörda artens populationsutveckling visar att arten på lång sikt kommer att förbli en livskraftig del av sin livsmiljö
- artens naturliga eller hävdbevingade utbredningsområde varken minskar eller sannolikt kommer att minska inom en överskådlig framtid
- det finns och sannolikt kommer att fortsätta att finnas en tillräckligt stor livsmiljö för att artens populationer skall bibehållas på lång sikt (17§ Förordning om områdesskydd).

För att bevarandestatusen ska anses vara gynnsam ska dokumentation givit resultat som ligger inom preciserade riktvärden och/eller gränsvärden för tillstånd hos olika bevarandevärden.

Bevarandevärde – parametrar som anger var natur- och/eller kulturmiljövärde har sin tyngdpunkt. Traditionell huvudindelning av bevarandevärden är biologi, kulturmiljö, geovetenskap, landskapsbild och friluftsliv. I detta sammanhang avses mer preciserade bevarandevärden som exempelvis landskapstyp, markslag, naturtyp, landskapselement, växt- och djursamhällen, arter, byggnader med mera.

Bevarandemål – anger den kvalitet och kvantitet som ett bevarandevärde ska ha för att gynnsam bevarandestatus ska anses föreligga. Bevarandemålet beskriver det tillstånd som bevarandearbetet ytterst syftar till att bevara. Se vidare i 'Ren luft

och gröna skogar ...' (Naturvårdsverket 1997) och 'Äldre fodermarker' ... (Ekstam, Forshed 1996).

Landskapselement – strukturer i form av punkt- och linjeelement i och mellan markslag. Vanliga exempel är öppna diken, bäckar, källor, jordvallar, stenmurar, odlingsrösen, åkerholmar, ängslador, trögärdesgårdar, lövtuktade träd och byggnadsgrunder. Ur kulturhistorisk synpunkt är sådana element i huvudsak spår av tidigare markanvändning. Ytterligare definitioner finns i förordning om miljöstödet (Jordbruksverket 1995, bilaga 3)

Markslag – ett område mark med över tiden likartad markanvändning. I detta sammanhang skiljer vi på markslagen jordbruksmark (fördelat på åker, äng naturbetesmark och kultiverad betesmark), skogsmark, våtmark (som inte är jordbruksmark), vatten (marina och limniska) och fjäll.

Mål – uttrycker ett önskat tillstånd eller resultat. Målen utgår i detta sammanhang från de bevarandevärden som ska bevaras eller utvecklas. Vi skiljer på två typer av mål, kvalitetsmål och skötselmål. Utgångspunkten för målen är att de ska vara relevanta, realistiska, preciserade i tid och rum samt mätbara.

Naturtyp – ett landskapsavsnitt med relativt enhetlig karaktär och struktur, till exempel öppen hagmark, träd och buskbärande äng, åker, barrblandskog, hållmarkstallskog, rikkärr, högmosse och kalfjäll. I en naturtyp kan det förekomma olika typer av landskapselement, habitat (livsmiljöer) och olika växt- och djursamhällen.

Uppföljning – ger svar på frågan "vad har hänt?", det vill säga i vilken grad gynnsam bevarandestatus uppnåtts. Uppföljning förutsätter att riktvärden och/eller gränsvärden för gynnsam bevarandestatus lagts fast i anslutning till preciserade kvalitetsmål för prioriterade bevarandevärden.

Utvärdering – ger svar på frågan "varför har det hänt?", det vill säga en analys av orsak och verkan. Är det insatta skötselåtgärder eller andra faktorer som givit observerat utfall? Utvärdering omfattar även analys av kostnadseffektivitet. Är insatta resurser rimliga i förhållande till observerat utfall.

Bilaga 1

Beslut om Nationalpark

I en skrivelse den 29 mars 1984 rskr 193/84:209 anmälde riksdagens talman att riksdagen medgett att den mark som staten äger eller framledes förvärvar inom angivna områden av Stenshuvud får avsättas till nationalpark i enlighet med de riktlinjer som hade angetts (prop. 1983/84:100 bil 11, JOU 25, rskr 209).

Med anledning härav uppdrog regeringen den 24 maj 1984 åt Statens Naturvårdsverk att lämna förslag till regeringen om de slutliga gränserna för den nya nationalparken och om förvaltning av parken samt de huvudsakliga föreskrifterna.

Naturvårdsverket redovisade sitt uppdrag i en skrivelse den 7 april 1986. Enligt skrivelsen skall nationalparken omfatta marken innan för en gräns som angetts på en bifogad karta. Vissa områden inom gränsen hade ännu inte förvärvats av staten.

Regeringen föreskrev i beslut den 30 april 1986 att marken som ägs av staten av inom det område av Stenshuvud som angetts på naturvårdsverkets karta skulle avsättas som nationalpark och benämnas Stenshuvud nationalpark.

Kungörelse med föreskrifter om Stenshuvud nationalpark utfärdades den 28 maj 1986 (SNFS 1986:3, NV:24).

Bilaga 2

GRÄNSKARTA

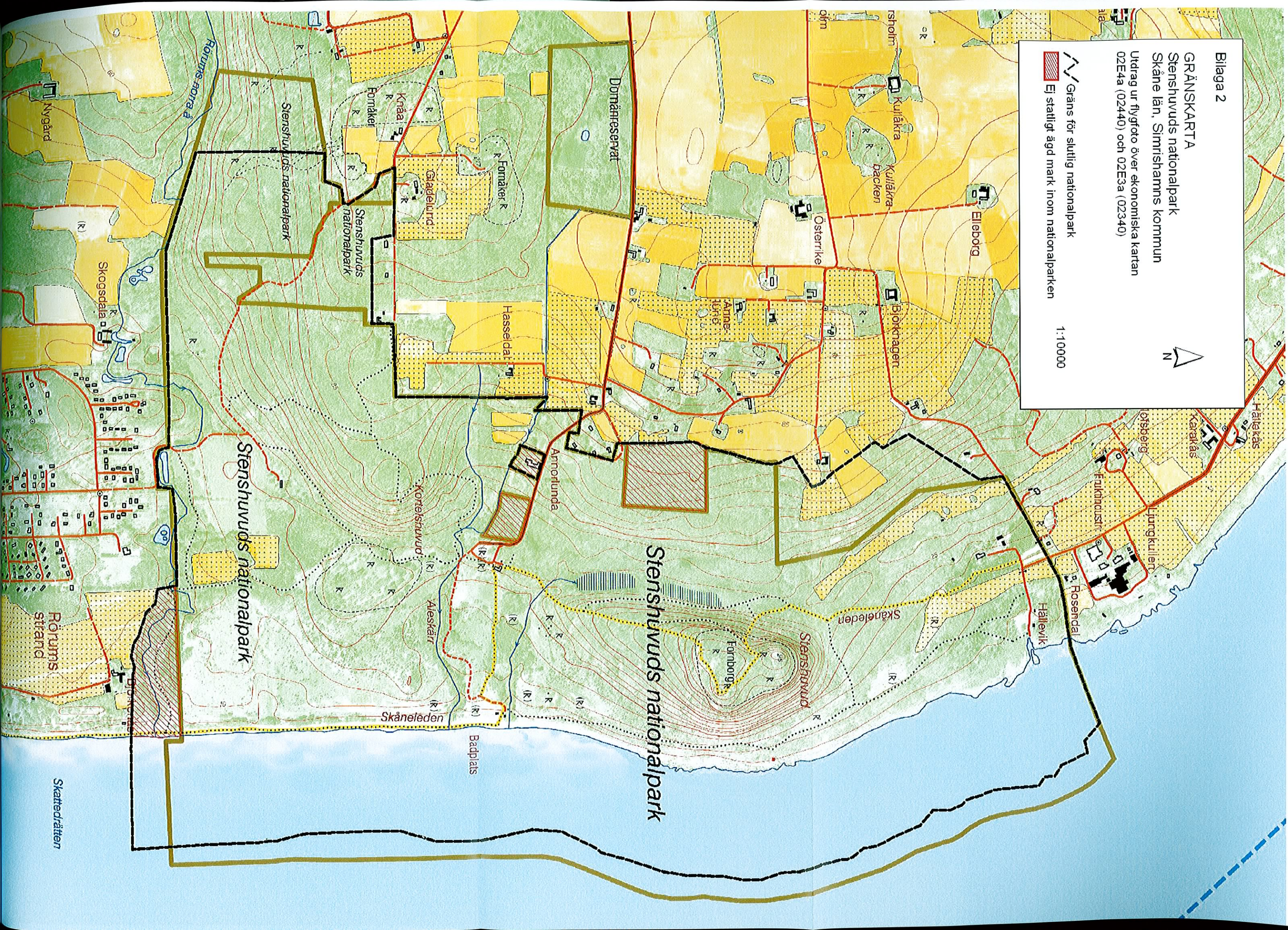
Stenshuvuds nationalpark
Skåne län, Sirmisharns kommun
Utdrag ur flygfoto över ekonomiska kartan
02E4a (02440) och 02E3a (02340)

Gräns för slutlig nationalpark

Ej statligt ägd mark inom nationalparken

1:10000

Bilaga 3

SKÖTSELPLAN EKARTA

Stenshuvuds nationalpark

Skåne län, Simrishamns kommun

Utdrag ur flygfoto över ekonomiska kartan
02E4a (02440) och 02E3a (02340)

1:10000

Gräns för slutlig nationalpark
Skötselområde

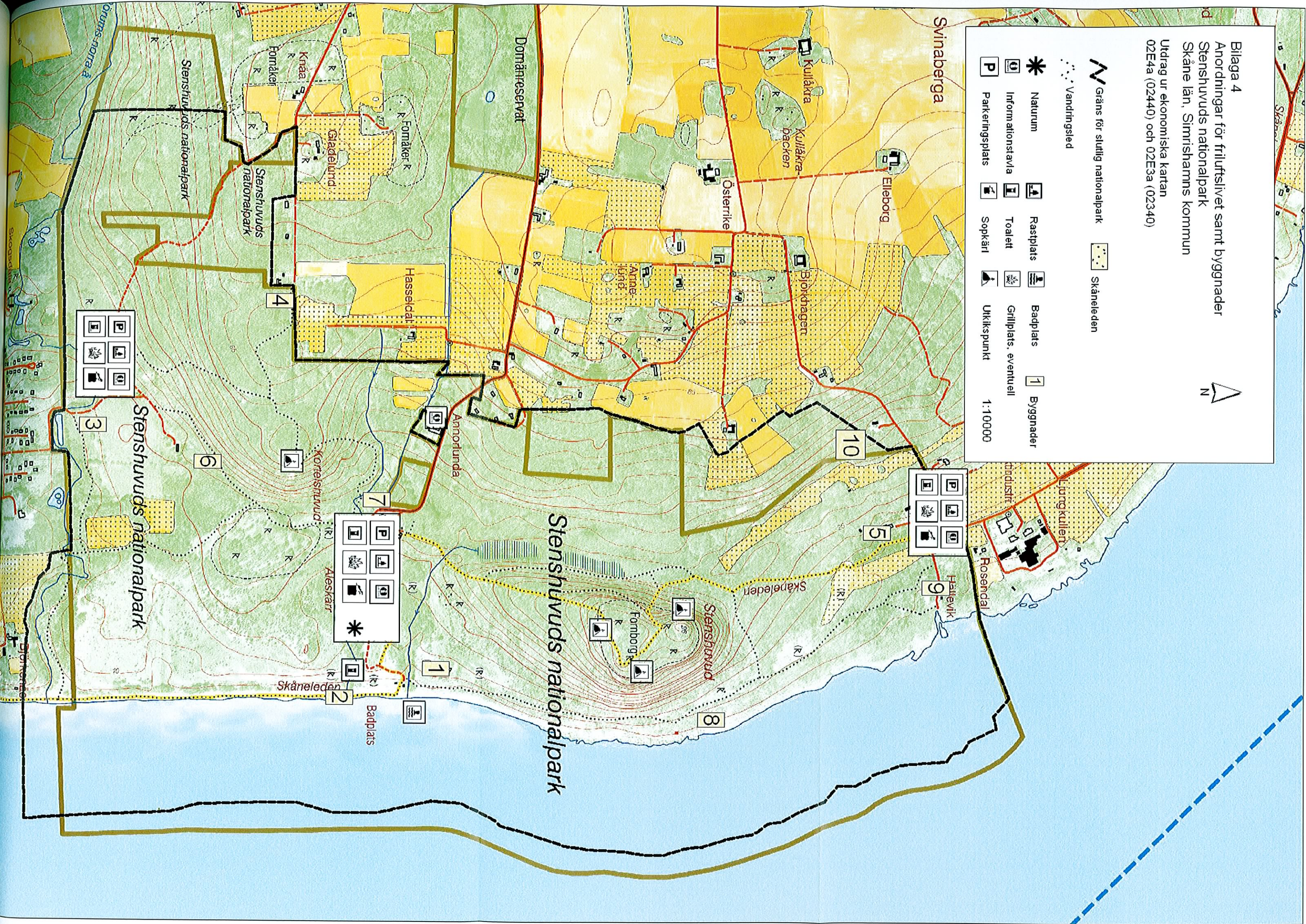
Bilaga 4

Anordningar för friluftslivet samt byggnader
 Stenshuvuds nationalpark
 Skåne län, Simrishamns kommun

Utdrag ur ekonomiska kartan
 02E4a (02440) och 02E3a (02340)

	Gräns för slutlig nationalpark		Skåneleden
	Vandringssled		
	Naturum		Rasplats
	Informationstavla		Toalett
	Parkeringsplats		Sopkärl
			Utläpppunkt
			Byggnader
			Badplats
			Grillplats, eventuell
			1:10000

Bilaga 5

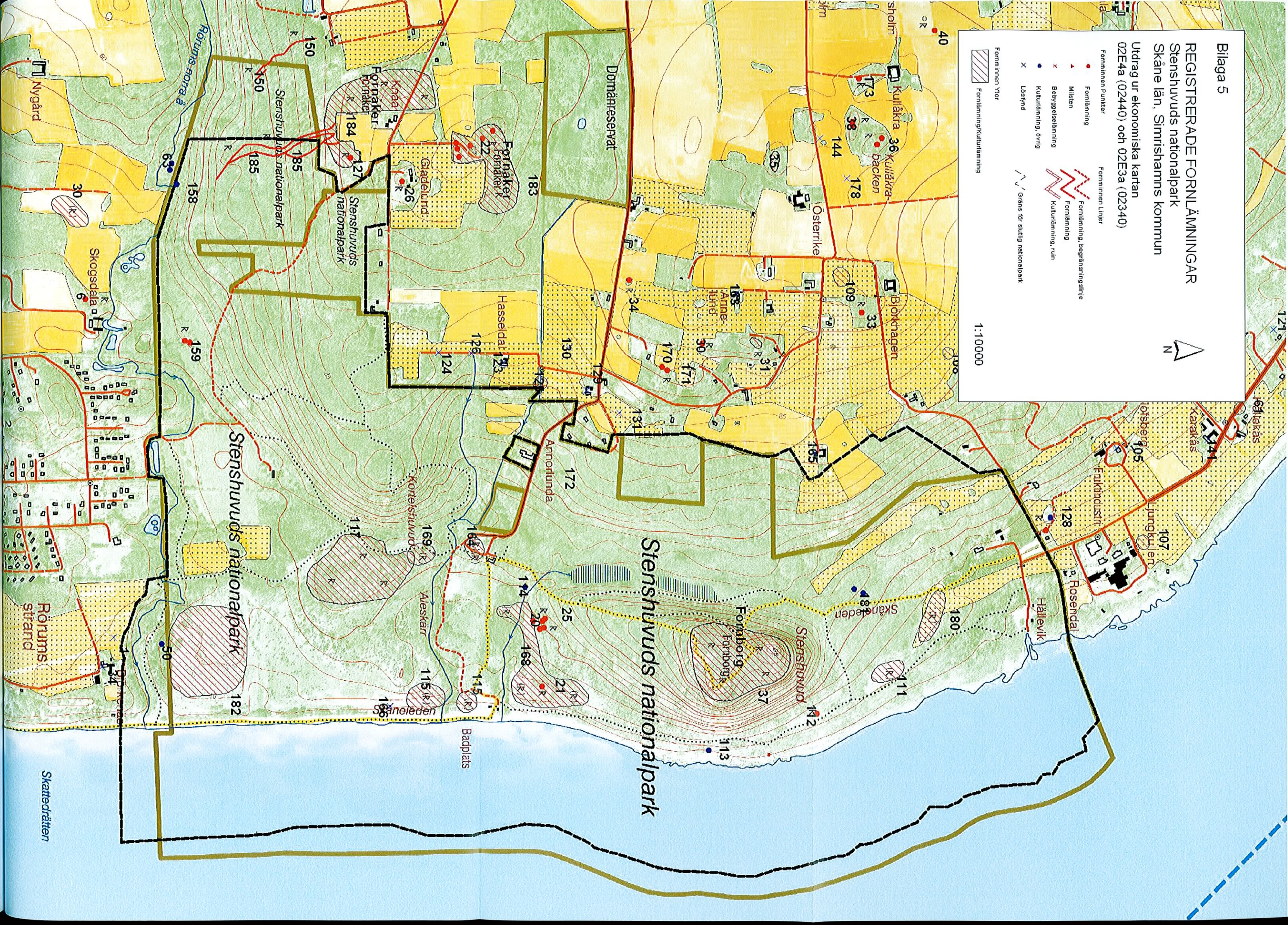
REGISTRERADE FORNLÄMNINGAR Stenshuvuds nationalpark Skåne län, Simrishamns kommun

Utdrag ur ekonomiska kartan
02E4a (02440) och 02E3a (02340)

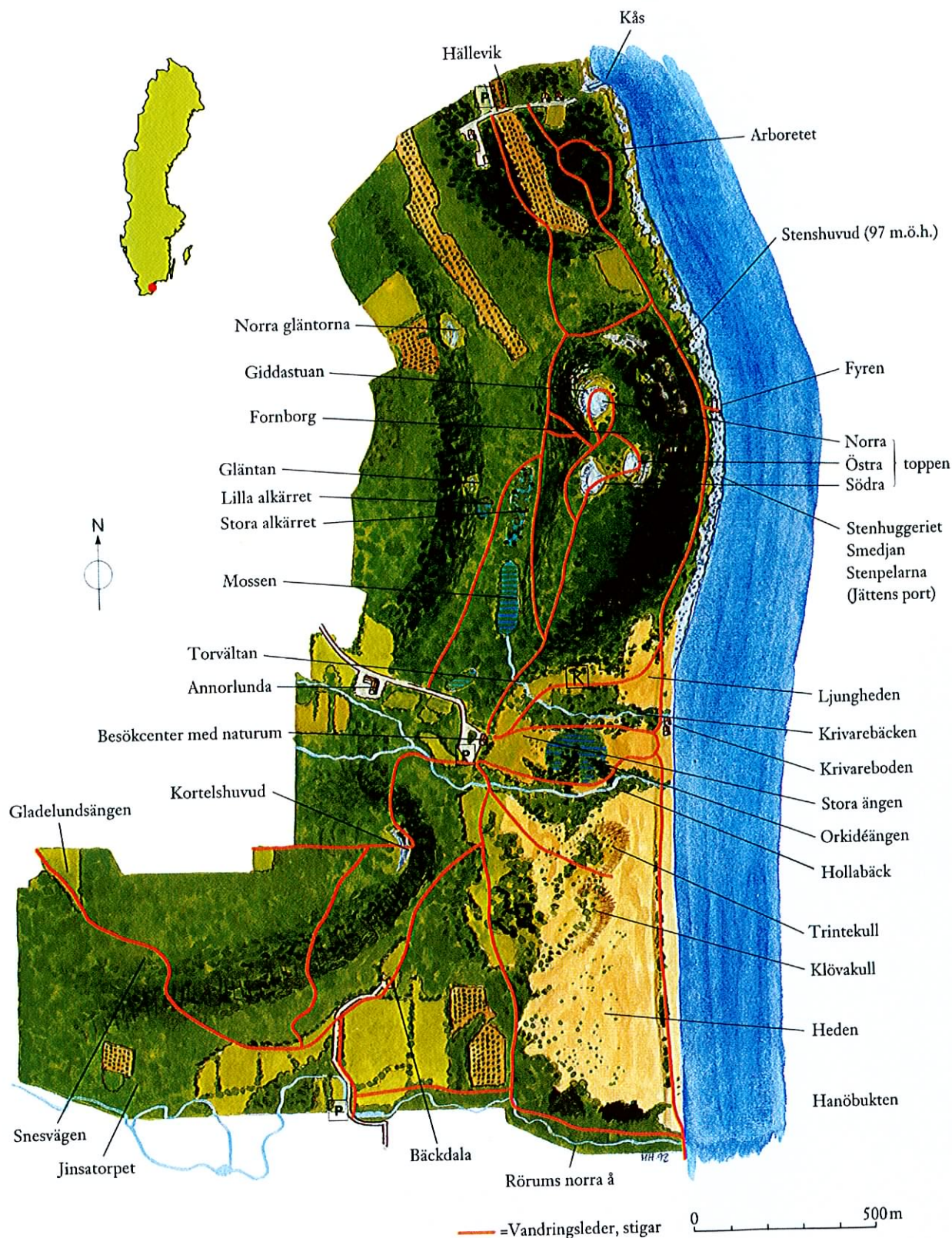
• Fornlämning ▲ Måsten × Bebyggelselämning • Kulturlämning, övrig × Löstynd	Formlinnen Linjer Formlinnen, begränsningslinje Formlinnen Kulturlämning, ruin Gräns för statlig nationalpark

1:10000

Bilaga 6 Stenshuvuds nationalpark, namngeografi

Ur: Johansson, K-R. 1996. Stenshuvuds vegetation och flora.
Naturvårdsverket rapport 4410. Stockholm

NATURA 2000 OMRÅDETS UTBREDDNING

Stenshuvuds nationalpark

Skåne län, Sirmisharns kommun

Utdrag ur ekonomiska kartan

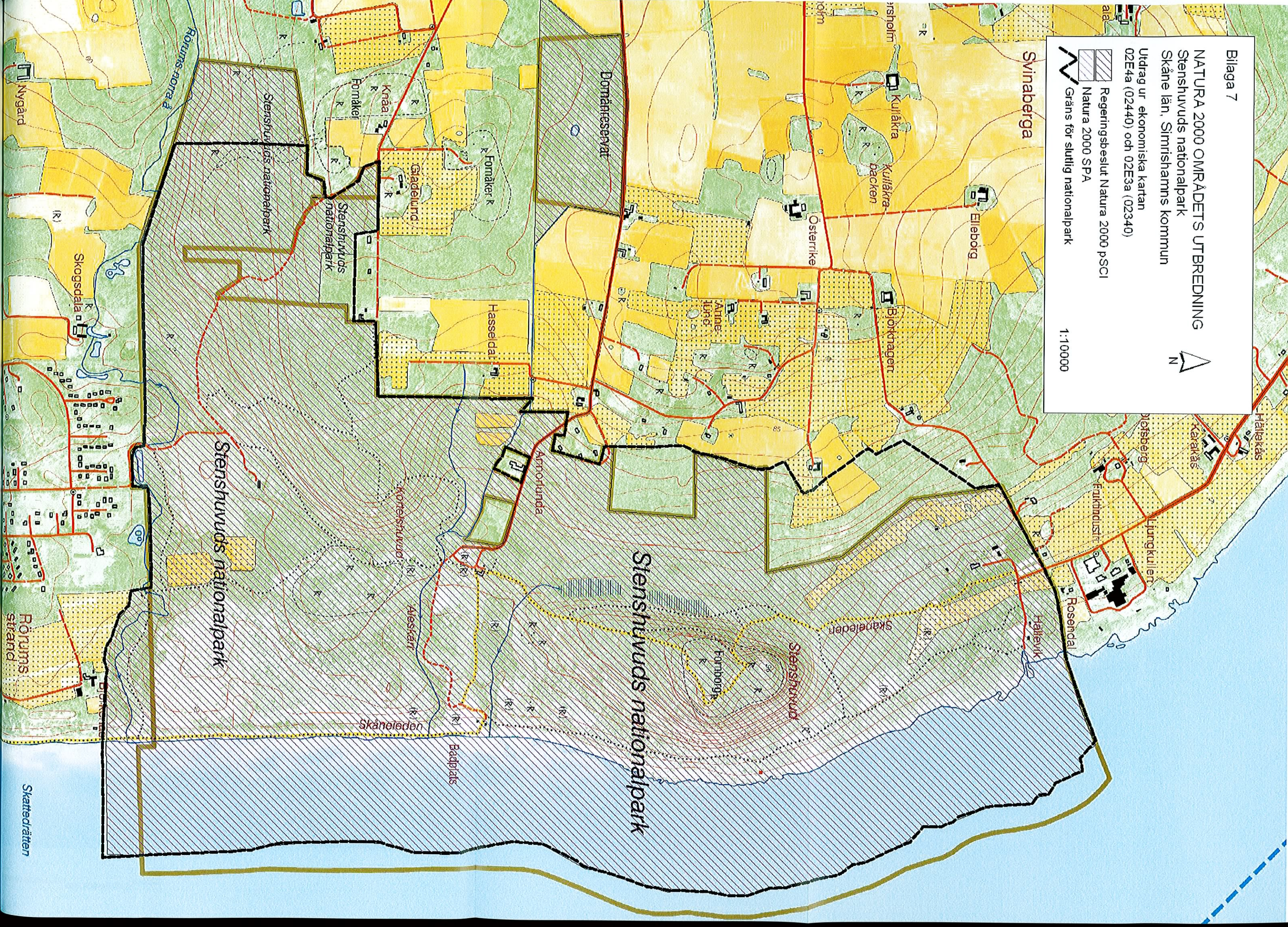
02E4a (02440) och 02E3a (02340)

Regeringsbeslut Natura 2000 pSCI

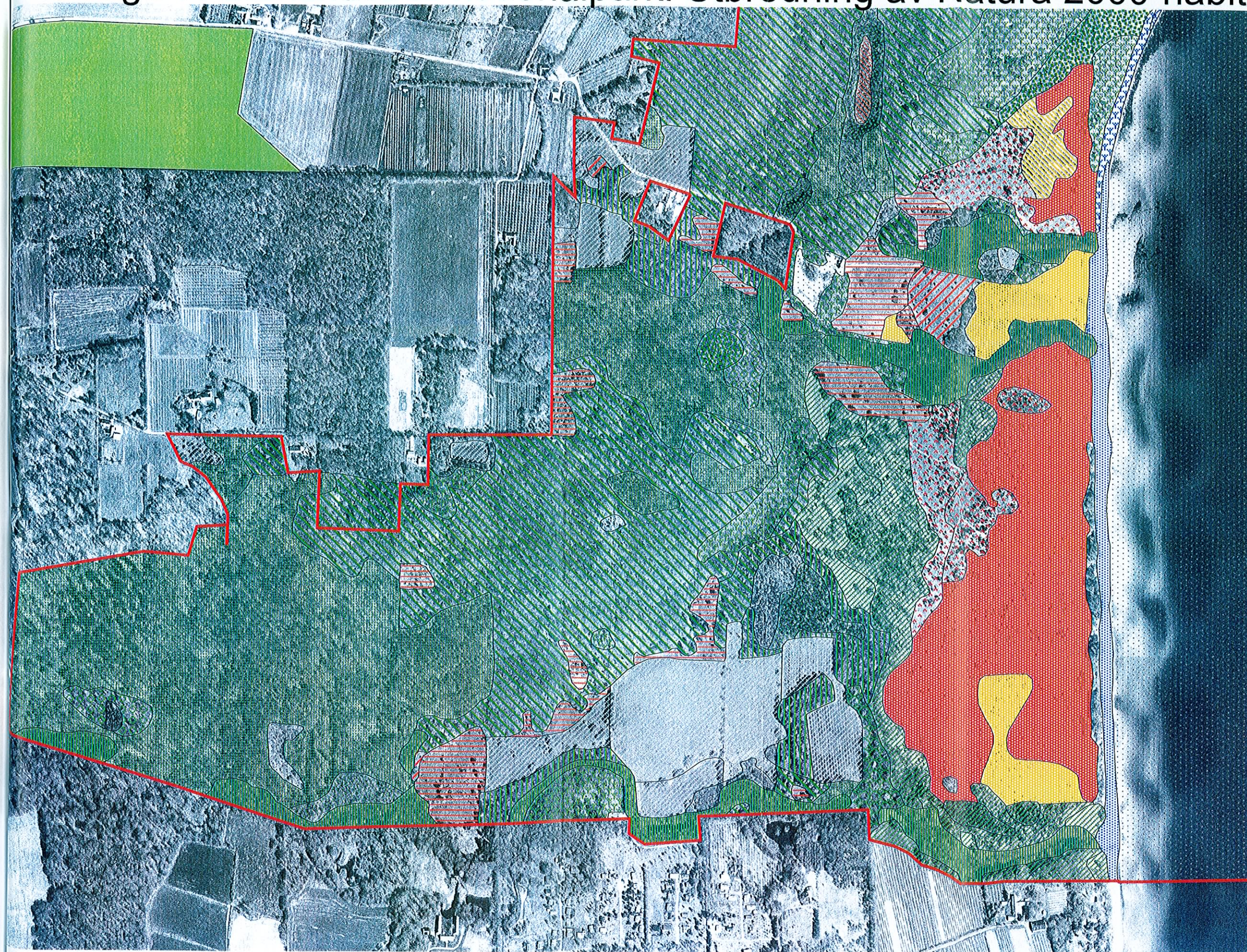
Natura 2000 SPA

Gräns för slutlig nationalpark

1:10000

Bilaga 7. Stenshuvuds nationalpark. Utbredning av Natura 2000-habitat 2003.

- Natura 2000 pSCI
- Stenshuvud
 - Svabesholm
- privat anjns natura2000 Habitat digitalisering
- 1220 Perenn vegetation på steniga stränder
 - 1230 Vegetationsklädda havsklippor
 - 1630 Havssträndängar av Östersjötyp
 - 2120 Vandrande sanddyner med sandrör (vita dyner)
 - 2320 Torra sanddyner och sandfält med ljung- och kråkbärshedar
 - 2330 Gräsmarkssanddyner med borsttåtel och rödven
 - 4030 Torra hedar (alla typer)
 - 5130 Enbuskmarker på hedar eller kalkgräsmarker
 - 6270 Artika lörka-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ
 - 6410 Fuktlångar med blåttåtel eller starr
 - 7140 Öppna svagt våtmarker, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn
 - 9020 Boreonemorala äldre naturliga ädellövskogar av fennoskandisk typ med rik epif
 - 9070 Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ
 - 9080 Lövsumpskogar av fennoskandisk typ
 - 9110 Bokskog av fryle-typ
 - 9130 Bokskog av örtrik typ
 - 9160 Ek-avenbokskog av buskstjämblomma-typ
 - 9170 Ek-avenbokskog av måra-typ
 - 9180 Lind-lönnskogar i slutningar och raviner
 - 9190 Äldre ekskogar på sura, sandiga slättmarker
 - 91E0 Alluvala skogar som tidvis är översvämmade
 - Kulturbetesmark
 - Tomt
 - Övrigt

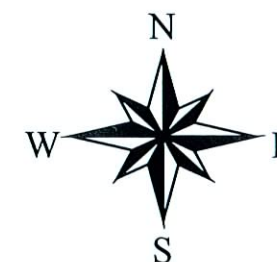

0 0.3 0.6 0.9 1.2 1.5 kilometer

Bilaga 7. Stenshuvuds nationalpark. Utbredning av Natura 2000-habitat 2003.

- Natura 2000 pSCI
- Stenshuvud
 - Svabesholm
 - privat ans natur2000 Habitat digitalisering
 - 1220 Perenn vegetation på steniga stränder
 - 1230 Vegetationsklädda havssklippor
 - 1630 Havsstrandängar av Östersjötyp
 - 2120 Vandrande sanddynor med sandrör (vita dynor)
 - 2320 Torra sanddynor och sandfält med ljung- och kråkbärshedar
 - 2330 Gräsmarkssanddynor med borsttåtel och rödven
 - 4030 Torra hedder (alla typer)
 - 5130 Enbuskmarker på hedder eller kalkgräsmarker
 - 6270 Arrika torra-friska låglandsgräsmarker av fennoskandisk typ
 - 6410 Fuktängar med blåttåtel eller slår
 - 7140 Öppna svagt våldade mossar, fattigkärr, intermediära kärr och gungflyn
 - 9020 Boreonemorala äldre naturliga ädelöskogar av fennoskandisk typ med rik epif
 - 9070 Trädklädda betesmarker av fennoskandisk typ
 - 9080 Lövsjumpsogar av fennoskandisk typ
 - 9110 Bokskog av fryle-typ
 - 9130 Bokskog av örtrik typ
 - 9160 Ek-avenbokskog av buskstjämblomma-typ
 - 9170 Ek-avenbokskog av måra-typ
 - 9180 Lind-lönnskogar i sluttningar och raviner
 - 9190 Äldre ekskogar på sura, sandiga slättmarker
 - 91E0 Alluviala skogar som tidvis är översvämmade
 - Kulturbetesmark
 - Tomt
 - Övrigt

0.3 0 0.3 0.6 0.9 1.2 1.5 kilometer

SWEDISH ENVIRONMENTAL PROTECTION AGENCY

PLATS
Naturvårdsverket

VERKS PROTOKOLL
2004-04-01 Nr 37/04

NÄRVARANDE
Björn Risinger
Per Magnus Åhrén
Bo Lundin

BESLUTANDE
Lars-Erik Liljelund

FÖREDRAGANDE
Anders Bergquist

1 § Fastställande av skötselplan för Stenshuvuds nationalpark i Skåne län

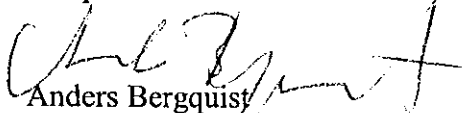
År 1993 inrättades Stenshuvuds nationalpark i Simrishamns kommun i Skåne län (dåvarande Kristianstads län). Naturvårdsverket har i samråd med Länsstyrelsen i Skåne län och övriga berörda parter reviderat skötselplanen för nationalparken.

Naturvårdsverket beslutar att med stöd av 4 § 1 st. nationalparksförordningen (1987:938) fastställa bifogade skötselplan för Stenshuvuds nationalpark.

Samtidigt upphör den tidigare fastställda skötselplanen från 1987 (Allmänna Råd 87:1) att gälla.

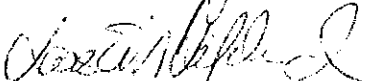
Fastställelsen omfattar inte den ekonomiska planen.

Vid protokollet

Anders Bergquist

Justeras

Lars-Erik Liljelund

Bilaga
Skötselplan för Stenshuvuds nationalpark

Kopia till
Länsstyrelsen i Skåne län
Simrishamns kommun
Skötselrådets ledamöter
Internt

Syftet med Stenshuvuds nationalpark är att bevara ett storslaget naturområde som har särskilda geologiska och biologiska skyddsvärden och som är av stor betydelse för det rörliga friluftslivet.

De höga naturvärdena inom nationalparken har varit kända under lång tid. Området skyddades som nationalpark 1986 och samtidigt fastställdes en skötselplan. På grund av att ny kunskap om området har tillkommit sedan den ursprungliga skötselplanen fastställdes, har Naturvårdsverket nu tagit fram och fastställt ny skötselplan för parken.

ISBN 91-620-0133-77

ISSN 1650-2361

NATURVÅRDSVERKET